

BISERICA CATEDRALĂ DIN ORAȘUL HUȘI ȘI CUTREMURUL DIN 9 / 10 NOIEMBRIE 1940

Costin CLIT*

Cuvinte cheie: *ctitorie stefaniană, catedrală episcopală, arhitectură, cutremur devastator, turlă, catapeteasmă, iconostas, pictură, episcopul Grigorie Leu, mareșalul Ion Antonescu, biserica din Berlin, monument istoric, Comisiunea Monumentelor Istorice, sfințire, documente inedite.*

Keywords: *stephanian foundation, cathedral, architecture, devastating earthquake, tower, altar screen, iconostasis, painting, Bishop Grigorie Leu, Marshal Ion Antonescu, the church from Berlin, historical monument, the Commission of Historical Monuments, sanctification, unpublished documents.*

Abstract

The church „Holy Apostles Peter and Paul”, founded by voivode Stephen the Great (1457-1504) and episcopal residence of 1598 had to endure the hardships of the times, tatar attacks, but especially the devastating effects of earthquakes of 1692, 1802 and 9/10 November 1940. This study, based on original sources, treats the moments restoring the cathedral - tower, painting, altar screen - after the great earthquake of 1940, with negative consequences over the entire diocese. The architectural structure of the cult was affected by restoration of the eighteenth and nineteenth centuries. By unimaginable efforts, at wartime, Bishop Grigorie Leu using the appreciation of Marshal Ion Antonescu, fails to lead the restoration of the Episcopal Cathedral and to sanctify it on 29 June 1945 during the first bolshevik government established on March 6, under the leadership of dr. Petru Groza.

Dintr-o însemnare de pe un *Tetraevanghel* în manuscris ce se găsește la schitul Maicii Domnului de la Muntele Athos aflăm că a fost scris pentru biserica cu hramul „Sfinții Apostoli Petru și Pavel” din Huși în anul 7001, deci la 1493 sau 1492²¹⁷. Construirea bisericii era terminată până la 30 noiembrie 7003 așa cum reiese din pisană ce se păstrează și astăzi al cărei text îl redăm: „*Binecinstitorul și de Hristos iubitorul, Io Ștefan voievod, din mila lui Dumnezeu, domn al Țării Moldovei, fiul lui Bogdan voievod a început a zidi această casă întru numele sfinților slăviților și de toată lauda apostoli frunțași, Petru și Pavel, care <este> în Huși pe Drăslăvițe; și s-a*

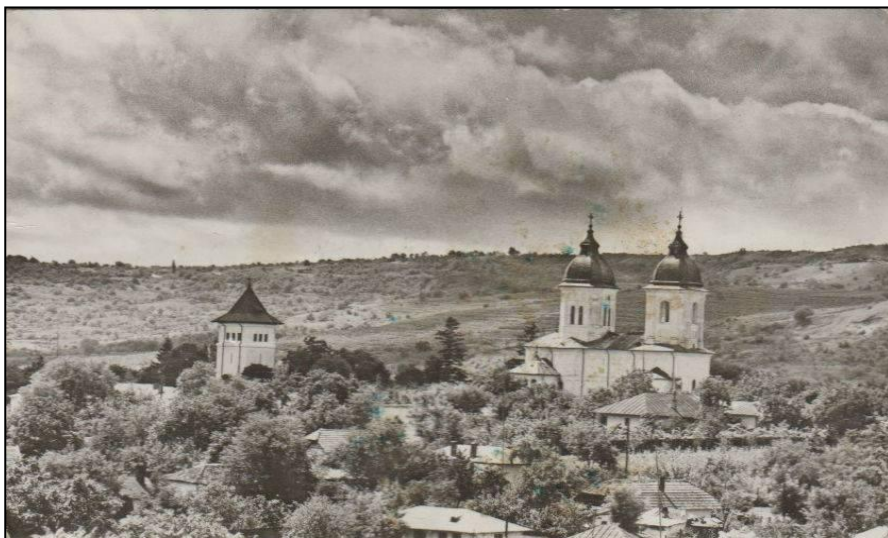
* Profesor istorie, Colegiul Național “Cuza-Vodă” Huși.

²¹⁷Emil Turdeanu, *Manuscrise slave din timpul lui Ștefan cel Mare* în „*Convorbiri literare*”, nr. 5, 1943, p. 166; Radu Constantinescu, *Manuscrise de origine românească din colecțiile străine. Reportoriu*, Direcția generală a arhivelor, București, 1988, p. 41.

*sfârșit în anul 7003<1495>, iar al domniei sale anul 38 curgător,luna noiembrie 30*²¹⁸.

Cine a construit biserica din Huși? Nicolae Iorga susține construirea bisericilor domnului Ștefan cel Mare de meșterii care au lucrat edificiile arhitectonice ale regelui maghiar Mathias Corvin, pisaniile realizate cu mult gust meșteșugăresc amintesc ctitorul, hramul, data zidirii iar slovele chirilice prin înălțimea lor amintesc descrierea gotică²¹⁹. Să fi recrutat domnul meșteri dintre sașii ardeleni?

Se consideră că în momentul construirii bisericii cu hramul „Sfinții Apostoli Petru și Pavel”, curtea Domnească din Huși exista²²⁰. Axinte Uricariul consemna: „În anul 7003<1495>Ștefan vodă au zidit Sfânta Episcopie în târgu în Huși, hramul Sfinților apostoli Petru și Pavel și au făcut și curți domnești, carele sânt surpate, numai beciurile stau până astăzi”²²¹.

²¹⁸ Melchisedec, *Chronica Hușilor și a episcopiei cu aseminea numire*, Tipografia C.A. Rosetti, București, 1869, p. 11, Idem, *Notițe istorice și arheologice adunate de pe la mănăstiri și biserici antice din Moldova*, București, Tipografia cărților bisericești, 1885, p. 140; T. Burada, *Biserica Sf. Apostoli Petru și Pavel din Huși a lui Ștefan cel Mare* în „Revista pentru Istorie, Arheologie și Filologie”, București, Tipografia Academiei Române, an. I, vol. II, 1883, p. 191-192; Iașimirschi A. *Slavianschia f Russkia rukopisi v rumanskikh bibliotek*, Tipografia Imperatorako Academii Nauka, St. Petesburg, 1905, p. 872 - 873; N. Iorga, *Studii și documente*, vol. XVI, 1909, p. 25; Al. Ciurea, *Biserica Sfinților Apostoli Petru și Pavel în Monumente istorice bisericești din Mitropolia Moldovei și Sucevei*, Iași, Editura Mitropoliei Moldovei și Sucevei, 1974, p. 92; Constantin Bilciurescu, *Mănăstirile și bisericile din România cu mici notițe istorice și gravure*, București, Tipografia Cărților Bisericești, 1890, p. 94; Ierom Dionisie I. Udișteanu, *Episcopia Hușilor (Inscripții și însemnări)*, Seminarul monahul Cernica, 1933 (Lucrare republicată în Costin Clit, Mihai Rotariu, *Studii și articole privind istoria orașului Huși*, Bârlad, Editura Sfera, 2005, p. 123.)

²¹⁹ Nicolae Iorga, *Negoțul și meșteșugurile în trecutul românesc în Opere economice*, p. 28.

²²⁰ Al. Andronic, Eugenia Neamțu, *Săpăturile de salvare de la Huși, județul Vaslui (1964)* în „Materiale și cercetări arheologice”, vol. V, Editura Academiei, București, p. 275.

²²¹ Axinte Uricariul, *Cronica paralelă a Țării Românești și Moldovei*, Ediție critică și studiu introductiv de Gabriel Ștrempel, Editura Minerva, București, 1993, p. 80.

Curtea domnească a fost construită în secolul al XV-lea²²². Considerăm că scrisoarea din 17 decembrie 1487 a fost trimisă brașovenilor de către Ștefan cel Mare²²³ din Curtea domnească din Huși. Avansând ideea cedării cetăților Ciceul și Cetatea de Baltă în 1486 sau 1487 de regele Ungariei Matias Corvin către Ștefan cel Mare, istoricul Ștefan Gorovei analizează și prin această prismă scrisoarea scurtă elaborată la Huși. Solul Nicolae primit de Ștefan cel Mare, membru al conducerii Brașovului, expune prin viu grai mesajul cu care a fost investit, înțeles de domn „lămurit și clar”, comunicînd la rîndul său „*anumite dorințe ale gândului nostru*”, cunoscute în Transilvania. Importanța misiunii solului brașovean este relevată de intitulăția folosită în scurta scrisoare prin termenul „Io”, în forma Iohannes, Ioan și prin calificativul Heres (moștenitor, domn ereditar), ducându-ne cu gândul la problema succesiunii la tron și „*proaspăta dobîndire a feudelor ardeleni*”²²⁴.

Episcopul catolic Marco Bandini ajunge la 2 noiembrie 1646 la Huși, târg care „*se întinde pe trei coline despărțite de o vale adîncă, de unde poate fi numit „tîrgul celor trei coline*”. Face referiri și la bisericile ortodoxe din Huși: „*Schismaticii au trei biserici, două de lemn, una de piatră; <cea din urmă>, la care se cascadează o crăpătură și e aproape de ruină, este episcopia*”²²⁵. Vlas Koičević (1622 sau 1625-1677) ajuns la Huși în 1661, amintește două biserici ortodoxe, una din piatră, care nu poate să fie decât catedrala episcopală, fără oferirea unor detalii privitoare la starea sa²²⁶.

Biserica are un plan triconc, cu turn-clopotniță pe pronaos și o turlă pe naos, în formă octogonală, sprijinită pe arcuri dublou și coloane adosate.

Nu ne propunem o incursiune în trecutul Bisericii Catedrale, studiile dedicate lăcașului ștefanian au surprins diversele aspecte și evenimente care i-au marcat evoluția²²⁷.

²²² Alex Andronic, Eugenia Neamțu, Gheorghe Melinte, *Cronica săpăturilor arheologice ale muzeelor 1964*, în *Revista muzeelor*, nr. 2, an III, 1966.

²²³ I. Bogdan, *op. cit.*, vol II, p. 379.

²²⁴ Ștefan Gorovei, *Feudele ardeleni ale lui Ștefan cel Mare. Observații pe marginea izvoarelor*, în „*Analele Putnei*”, I, 2005, nr 1, p. 131-132.

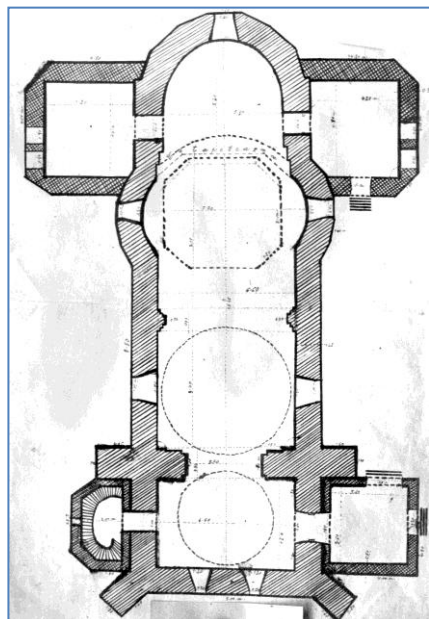
²²⁵ Marco Bandini, *Codex Vizitarea generală a tuturor Bisericilor Catolice de rit roman din Provincia Moldova 1646-1648*, Ediție bilingvă. Introducere, text latin stabilit, traducere, glosar: prof. univ. dr. Traian Diaconescu, Editura Presa Bună, Iași, 2006, p. 92.

²²⁶ Maria Holban (redactor responsabil), *Călători străini despre Țările Române*, vol. VII, Editura științifică și enciclopedică, București, 1980, p. 140.

²²⁷ Amintim: Melchisedec Ștefănescu, *Chronica Hușilor și a episcopiei cu asemenea numire*, București, 1869; [Simeon Reli], *Restaurarea catedralei episcopale din Huși după cutremurul din 1940*, Bârlad, Atelierele Grafice Neculai P. Peiu, 1945; Al. Ciurea, *Biserica Sfinților Apostoli Petru și Pavel din Huși*, în *Monumente istorice bisericesti din mitropolia Moldovei și Sucevei*, introducerea prof. dr. Vasile Drăguș, conf. univ. dr. Corina Nicolescu, Iași, Iași, Editura Mitropoliei și Sucevei, 1974, p. 92-96 (și în „*Mitropolia Moldovei și Sucevei*”, nr. 3-4 / 1958); Mina Dobzeu, *Pomelnicul mănăstirii „Sfinții Apostoli Petru și Pavel” din Huși. Un document valoros*, în „*Biserica Ortodoxă Română*”, An XCVIII, 1980, nr. 1-2, ianuarie-februarie, p. 197-215; Preot Scarlat Porcescu, *Episcopia Hușilor Pagini de istorie*, tipărită cu binecuvântarea și sprijinul Prea Sfințitului Eftimie, episcopul Romanului și Hușilor, Editată de Episcopia Romanului și Hușilor, 1990; Theodor Codreanu (coordonator), *Istoria Hușilor*, Galați, Editura Porto-Franco, 1995, p.165-168; Costin Clit, *Gheorghe Tătărăscu pictor al bisericii catedrale Sfinții Apostoli Petru și Pavel din Huși - Documente inedite*, în „*Acta Moldaviae Meridionalis*”, XXI, 1999-2000 p. 393-407; Pr. dr. Nicolae Hurjui, *Omul și fapta Episcop Grigorie Leu*, Episcopia Hușilor, 2000; Ioan Opriș, *Monumentele istorice din România (1850-1950)*, București, Editura Vremea, 2001, p.34, 298-

BISERICA CATEDRALĂ

Refacerea catedralei din secolul al XVIII-lea și restaurările din XIX afectează structura arhitectonică a edificiului din temelii. Însărcinat la 15 ianuarie și 12 februarie 1942 cu studierea și cercetarea Catedralei din Huși, I. D. Ștefănescu ne lasă o descriere a ctitoriei ștefanieni după vizita efectuată la 21 – 22 februarie 1942, din care spicuiem. „Datorită acestor împrejurări nu s-a păstrat, pe cât înțeleg, decât planul original, construcțiile și o parte din zidărie (până sub ferestrele de astăzi), cu cadrul de piatră al ușii de intrare, văzută de miazăzi. Restaurările au creat bisericii o fizionomie nouă,

de edificiu în stil baroc al veacului al XVIII-lea, cu o cupolă disproporționată și greoaie d(e)asupra naosului și un turn clopotniță urât și masiv svârlit la apus, deasupra pronaosului. Un contrafort sprijină clădirea de miazăzi (dreapta ușii de intrare); două anexe diformează absida principală. / Ferestrele au fost lărgite, pentru a încadra în trupul nou al bisericii, înălțat și el cu mult deasupra cornișei originale. / Cutremurul din 1940 a crăpat cupola și a ruinat anexele. Bolta clopotniță a suferit mult și pereții prezintă și ei crăpături adânci” (a se vedea referatul din 23 februarie 1942)²²⁸. I. D. Ștefănescu optează pentru păstrarea înfățișării baroce, o revenire la cea din secolul al XV-lea ar fi fost costisitoare, în condițiile încadrării bisericii în mediul înconjurător și „ochiul nostru”²²⁹. Edificiul religios este considerat de arhitectul Balș

„opera prefacerilor din 1793 și 1910”²³⁰.

Turla de pe biserică a fost ridicată la 1887 de către episcopul Silvestru Bălănescu (va fi cauza marilor avarii provocate de cutremurul din 9 / 10 noiembrie 1940), iar acoperișul sub forma de la 1940 de către episcopul Conon Arămescu Donici în 1906²³¹.

299; Aurel V. Ursăcescu, *Monografia Episcopiei Hușilor*, în Costin Clit, Mihai Rotariu (coordonatori), *Studii și articole privind istoria orașului Huși*, Bârlad, Editura Sfera, 2009, p. 137-207; Costin Clit, *Mănăstirea Brădicești*, Carte tipărită cu binecuvântarea Înalt preasfințitului Teofan, Mitropolitul Moldovei și al Bucovinei, Iași, Editura Doxologia, 2013, p.57-69; Costin Clit, *Documente inedite din timpul episcopului Grigorie Leu al Hușului (I)*, p. 155-196; Costin Clit, *Documente hușene*, Iași, Editura PIM, vol. I, 2011; II, 2013; III, 2014; IV, 2016 (în curs de apariție).

²²⁸ Institutul Național al Monumentelor Istorice (INMI), Fond Comisia Monumentelor Istorice (FCMI), dosar 1969 / 1940-1941, f. 25.

²²⁹ *Ibidem*, f. 25 v.

²³⁰ Virgil Vătășianu, *Istoria artei feudale în țările române*, vol. I, *Arta în perioada de dezvoltare a feudalismului*, București, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1959, p. 659.

²³¹ INMI, FCMI, dosar 1968 / 1940-1941, f. 44 și 46.

Pentru întocmirea proiectului și devizului de reparații a fost însărcinat arhitectul Horia Teodoru, căruia Episcopia îi putea plăti diurna de 180 de lei, dar nu-i asigura transportul din cauza jenei financiare acute (a se vedea adresa Episcopului Nifon Criveanu din 12 mai 1934)²³².

Episcopul Nifon Criveanu intervine la 16 august 1934 în vederea delegării arhitectului Șt. Balș pentru constatarea „*dificultăților de executare a planului întocmit, cât și a vedea zidăria contraforturilor, a căror tencuială s-a dat jos și a se da instrucțiuni antreprenorului în legătură cu restaurarea*”²³³.

Reparațiile exterioare ale Catedralei Episcopale din Huși s-au executat în vara anului 1934, pentru cele interioare intervenindu-se la 25 iunie 1935²³⁴.

Urmările cutremurului din 9 / 10 noiembrie (Sâmbătă spre Duminică) 1940 asupra catedralei sunt descrise în adresa Episcopului Grigorie Leu din 23 noiembrie 1940 către președintele Comisiunii Monumentelor Istorice, când consideră necesară prezența unui arhitect la fața locului, fiind desemnat Horia Teodoru. Se ia în calcul demolarea turlei „*de pe cupolă, ca să scăpăm catedrala episcopală de o completă prăbușire și nimeni nu își ia răspundere*”²³⁵. Efectele cutremurului au fost dezastruoase, astfel că a doua zi în orașul Huși slujba nu a putut fi oficiată decât în biserica cu hramul Sfinții Voievozi²³⁶.

Cupola de la turla Pantocratorului se va prăbuși în urma furtunii din 27 aprilie 1941²³⁷. Primele măsuri de restaurare sunt luate de Episcopia Hușului, prin angajarea unui „*antreprenor lipsit de cunoștințe tehnice care a procedat la demontarea zidăriei turlei fără a demonta și șarpanta acoperișului*”, iar din 26 iulie 1941 șantierul a fost preluat de Ministerul Lucrărilor Publice²³⁸.

Catedrala episcopală, ruinată de cutremur, se bucură de atenția mareșalului Ion Antonescu, care în urma unei vizite acordă suma de 3000000 de lei în vederea executării reparațiilor necesare, gest pentru care episcopul locului îl consideră „*ctitorul ctitoriei lui Ștefan cel Mare din prima ei zidire*”. Pentru ierarhul Grigorie Leu repararea era echivalentă cu „*căștigarea timpului pentru însemnătatea ei socială aici la Prut și îndeosebi la Huși, unde s-a pregătit ofensiva războiului sfânt cu binecuvântarea cerească și pe unde au trecut și trec vitezele armate aliate*”²³⁹. În final cheltuielile de restaurare se vor ridica la 10000000 de lei²⁴⁰.

După cutremur s-a format în Huși o comisie specială pentru constatarea distrugerilor provocate, din care au făcut parte: inginerul N. Ribalschi, șeful Serviciului Tehnic al județului Fălciu, subinginerul N. Manoliu de la același Serviciu, în lipsa inginerului S. Vasicovschi, subinginerul I. Diaconescu, care s-a deplasat la

²³² INMI, FCMI, dosar 1966 / 1933-1940, f. 5.

²³³ *Ibidem*, f. 14.

²³⁴ *Ibidem*, f. 17.

²³⁵ *Ibidem*, f. 48.

²³⁶ [Simeon Reli], *Restaurarea catedralei episcopale din Huși după cutremurul din 1940*, Bârlad, Atelierele Grafice Neculai P. Peiu, 1945, p. 26.

²³⁷ INMI, FCMI, dosar 1968 / 1940-1941, f. 18.

²³⁸ Arhivele Naționale Istorice Centrale (ANIC), Fond Președenția Consiliului de Miniștri (alb), dosar 345 / 1942-1943, f. 58 (Mulțumim domnului Alin Spânu pentru semnalarea dosarului).

²³⁹ INMI, FCMI, dosar 1969 / 1940-1941, f. 20-21.

²⁴⁰ [Simeon Reli], *op. cit.*, p. 29.

Episcopie, unde găsește grav deteriorată turla de lângă Altar, fără posibilități de reparație, diverse crăpături la bolta din mijloc și la celelalte bolți, arcade și pereți, atât în interior cât și în exterior. „*Pereții anexei desprinși de pereții principali, se vor putea însă repara prin țesătură din zidărie cu mortar de ciment. / Turla dinspre apus (fosta clopotniță) prezintă de asemenea diferite mișcări în zidărie care însă se vor putea reface. / Crucile turlurilor dărâmate. / Acoperișul deteriorat în multe părți prin surpări de zidărie, trebuind a fi reparat radical și parțial refăcut*”²⁴¹.

Conducătorul tehnic, G. Manoliu, adresându-se la 19 februarie 1941 ministrului cultelor și instrucției publice, învinovățește organele administrative ale Episcopiei de starea de ruină a Catedralei Episcopale, prin angajarea la 10 noiembrie 1940 a unui „*meșter necalificat, rudă cu Consilierul Anton Popescu și Episcopul locului, pentru refacerea monumentalei cupole, acoperită cu tablă de aramă*”. Meșterul Diculescu, autointitulat inginer tehnic, „*a dărâmat zidirea de sub cupolă, făcând o construcție de lemn pentru susținerea acoperișului, fără niciun calcul tehnic de rezistență și fără contra fișe în vederea eventualelor curente și vânturi*”. Așa se explică „*oscilațiile cupolei*” din timpul furtunii din 27 aprilie 1941 și în fine la prăbușirea ei²⁴². Arhitectul Ștefan Balș în referatul din 3 mai 1941 descrie cercetările efectuate la biserica catedrală împreună cu inginerul Niculescu, trimis de ministrul Lucrărilor Publice, la 20 martie 1941, când a constatat starea gravă a turlei, ce amenința cu prăbușirea, „*pe când restul, pereți, bolți și turn clopotniță, deși având numeroase crăpături atrăgând desprinderea tencuielilor și distrugerea picturii, se puteau consolida fără dărâmare*”. Necesitatea demolării turlei era evidentă, pentru evitarea accidentelor. Numeroasele intervenții ale Episcopului Grigorie Leu au rămas fără răspuns din partea Comisiunii Monumentelor Istorice. În aceste condiții intervine meșterul Diculescu, care „*pentru a reduce din cheltuielile necesare la reconstruirea turlei s-a hotărât să se păstreze cupola sprijinind-o pe o schela de lemn pornind din pardoseală, dărâmându-se numai pereții turlei*”. Până 20 martie 1941 s-a executat demolarea a 1 / 3 din înălțime, Ștefan Balș dispunând „*continuarea lucrării de dărâmare până la nivelul pragului ferestrelor*” și a cerut „*întărirea schelăriei care avea bile insuficient contravântuite la partea inferioară, fiind, din cauza lungimii lor, supuse flambajului, și bile prea subțire la partea superioară*”, fără a cere legarea parpantei. Furtuna este amintită pentru ziua de 22 aprilie 1941²⁴³.

Episcopul Grigorie Leu intervine în mai multe rânduri pe lângă forurile competente, așa cum a făcut-o la 27 ianuarie 1941, 26 februarie 1941²⁴⁴. Episcopul Grigorie Leu se plângea la 12 martie 1941: „*Eparhia Hușilor este cea mai încercată de cutremur. Pe lângă cele peste 50 % din bisericile Eparhiei, Catedrala Episcopală, monument istoric, este una din cele mai sdruncinate. Cupola de pe Pantocrator, amenințând cu prăbușirea, am luat grabnice măsuri pentru dărâmarea ei și consolidarea restului de clădire. Devizul întocmit de un specialist, se urcă la suma de lei 1450000 fără pictură*”, și în condițiile lipsei de fonduri, datorate pierderii Basarabiei (aici Episcopia deținea numeroase imobile) și utilizării puținelor fonduri la

²⁴¹ INMI, FCMI, dosar 1968 / 1940-1941, f. 9.

²⁴² *Ibidem*, f. 19.

²⁴³ *Ibidem*, f. 20.

²⁴⁴ *Ibidem*, f. 2, 3, 11.

raستaurarea reședinței și cancelariilor, afectate de cutremur, solicită ministrului educației fondurile necesare²⁴⁵. Comisiunea Monumentelor Istorice l-a delegat la 16 martie 1941 pe arhitectul Ștefan Balș în scopul deplasării la Huși pentru efectuarea investigațiilor necesare²⁴⁶. Episcopul Grigorie Leu îi va adresa rugămintea restaurării catedralei într-un mod „*artistic, demn de vremurile ce trăim*”, pentru a constata în septembrie 1942 cu amărăciune: „*S-a făcut însă un deviz nestudiat, care se execută cu mari greutate, cerându-se noi studii cu planuri și devize*”²⁴⁷.

Arhitectul Ștefan Balș întocmea un referat înainte de 29 martie 1941 în care amintea memoriul privind starea bisericii catedrale de după cutremur și lucrările necesare, însoțit de un deviz în valoare de 3000000 de lei, din care 1350000 de lei pentru refacerea turlei și consolidare, iar 1650000 pentru tâmplă și pictură. „*Acest deviz ce se înaintează spre aprobare împreună cu proiectul pentru refacerea turlei cu schelet de beton armat, păstrându-se întocmai forma veche, urmează a se trimite, conform cerinței d-lui general Georgescu, ministru a Lucrărilor Publice și Comunicații, serviciului tehnic al aceluși Minister, pentru întocmirea proiectului de beton armat și pentru a se îndeplini formele necesare acordării fondului de reparații*”²⁴⁸. Prăbușirea cupolei de la turla Pantocratorului în 27 aprilie 1941, cauzată de o furtună, atrage o antemăsurătoare și un deviz suplimentar, executate la 5 mai 1941 de arhitectul Ștefan Balș²⁴⁹. Turla Pantocratorului s-a prăbușit din cauza înălțimii, greutății șarpantei, lipsei „*contravânturilor strict necesare la schela de susținere a șarpantei*” și lipsei cunoștințelor tehnice ale antreprenorului angajat de episcopie²⁵⁰.

Reclamația conductorului tehnic Gh. Manoliu împotriva antreprenorului M. Diculescu, „*relativ la lucrările de construcție și reparațiuni după cutremur, ce se execută la biserica Sf(intei) Episcopiei a Hușilor*”, dar și la antrepriza lucrărilor de reparație din comunele Târzii și Zăpodeni, va fi cercetată de autoritățile competente în iunie 1941²⁵¹, intervenind în acest sens la 19 august 1941 ministrul I. Sandu și Victor Brătulescu, director²⁵². Potrivit răspunsului Episcopiei Hușului din 23 august 1941, desemnarea antreprenorului M. Diculescu a fost legală, invocându-se și procesul verbal al Consiliului Economic din 25 noiembrie 1940, prezidat de Episcop, reprodus în parte: „*Am luat cunoștință încă o dată de dezastrul provocat de cutremurul din 10 Noiembrie crt., care a sdruncinat atât de tare turla episcopiei, încât trebuie imediat dărâmată, prezentând grav pericol de moarte, ca și pentru situația clădirii*”; „*Am văzut starea grea în care se află palatul episcopal, care nu se poate locui, cum și cancelariile și locuințele*”; „*Suntem de părere să se repare neîntârziat toate*”; „*Am luat cunoștință de toate intervențiile și strădania P.S. Episcop, pentru a găsi un specialist, care să-și ia angajamentul de a dărâma turla Catedralei. Pentru aceasta a*

²⁴⁵ *Ibidem*, f. 5.

²⁴⁶ *Ibidem*, f. 6.

²⁴⁷ INMI, FCMI, dosar 1969 / 1940-1941, f. 130.

²⁴⁸ INMI, FCMI, dosar 1968 / 1940-1941, f. 1.

²⁴⁹ *Ibidem*, f. 18, 33.

²⁵⁰ ANIC, Fond Președenția Consiliului de Miniștri (alb), dosar 345 / 1942-1943, f. 58.

²⁵¹ INMI, FCMI, dosar 1968 / 1940-1941, f. 21.

²⁵² *Ibidem*, f. 37.

chemat pe toți specialiștii și maeștrii din localitate, ca și din alte localități (ex. Ing. Achimescu-Slatina”; „Având în vedere că Ministerul ne-a trimis la Patriarhie, care are arhitect la dispoziție”; „Considerând că Patriarhia, prin adresa nr. 1975 din 1940, răspunde că nu poate trimite un arhitect și că să ne adresăm Comisiunii Monumentelor Istorice”, care în lipsă de arhitecți îi va îndruma spre serviciile tehnice locale. În urma consultărilor, arhitectul Victor Smighelschi de la Casa Școalelor, a opinat pentru demolarea turlei. În aceste condiții este angajat M. Diculescu, cel care oferă prețul de 106000 de lei pentru demolarea turlei și refacerea din lemn. M. Diculescu, conductor tehnic, și alți colaboratori din București, a înființat în Huși Societatea de construcții „CONTEK”, înregistrată la tribunalul local. Deasemenea luase în antrepriză lucrările de reparație de la bisericile din Zăpodeni și Târzii. Redăm din ordinul episcopal trimis la 11 aprilie 1941 parohiei Zăpodeni: „*vă comunicăm că am aprobat devizul ce ați prezentat, întrucât lucrările trebuie imediat executate, spre a nu se dărâma biserica. Noi am văzut-o și v-am dat unele indicații la fața locului. În privința acoperirii cu tablă, vă veți pune imediat în legătură cu Onor. Comisia Monumentelor Istorice*”. La 9 mai 1941 s-a transmis parohului de la Târzii aprobarea închiderii bisericii în vederea executării reparațiilor de aceeași societate „CONTEK”²⁵³.

Ministerul Lucrărilor Publice și al Comunicațiilor informa la 26 iunie 1941 Comisiunea Monumentelor Istorice despre aprobarea fondului de 3000000 de lei pentru restaurarea bisericii catedrale din Huși, de către președenția Consiliului de Miniștri. „*Proiectul înaintat de Dvs. a fost examinat la Direcțiunea Tehnică a acestui Departament și complectat cu proiectul lucrărilor cadrelor rigide în beton armat și se ridică la valoarea 1580000 lei*”²⁵⁴. Stadiul lucrărilor de restaurare este cercetat de mareșalul Ion Antonescu prin vizita făcută episcopului Grigorie Leu și a dispozițiilor de executare a sumei alocate prin dispozițiile trimise Ministerelor Finanțelor și Lucrărilor Publice, pînă la 13 decembrie 1941 nefiind acoperită turla reconstruită. Mareșalul Ion Antonescu dispune continuarea lucrărilor premise pe timpul iernii prin telegrama cu nr. 6597 din 12 decembrie 1941, ce urmau a fi supravegheate de arhitectul Horia Teodoru, a cărui sosire a fost așteptată în zadar, deși a fost anunțată prin telegrama din 15 decembrie. Episcopul Grigorie Leu cerea un arhitect pentru turnarea betonului la cupola și vizitarea mănăstirii Adam în vederea deciderii vetrei²⁵⁵.

Episcopul Grigorie Leu solicita în septembrie 1941 modificarea exterioară a acoperișului turlilor bisericii catedrale²⁵⁶ Redăm în continuare soluția propusă de arhitectul Horia Teodoru și admisă la 22 septembrie 1941: „*Domnul Arhitect Petre Antonescu socotește că forma de bulb, deși tardivă este împământenită la noi și nu trebuie înlăturată. Cel mult se poate modifica învelitoarea în felul celor de la Probota. În acest fel am întocmit planul alăturat, după indicațiile Domnului Arhitect Petre Antonescu, supunându-l (spre aprobare, deși personal, sunt de părere că nu este cazul să se aducă vreo modificare formelor existente. Sunt cam exagerate dar fac bine în peisajul general al orașului și deoarece nu se pune problema readucerii lor la formele*

²⁵³ *Ibidem*, f. 38-39.

²⁵⁴ *Ibidem*, f. 22.

²⁵⁵ *Ibidem*, f. 54.

²⁵⁶ *Ibidem*, f. 45.

secolului al XV-lea – și nici nu este cazul – nu e motiv să nu fie lăsate în forma lor actuală”²⁵⁷.

Schița proiect pentru modificarea turlei bisericii va fi cercetată după 4 octombrie 1941 și de arhitectul V. Ștefănescu²⁵⁸.

În referatul din 23 februarie 1942, I. D. Ștefănescu însemna repararea și întărirea cupolei, lucrările în desfășurare de întărire a clopotniței și consolidarea zidurilor, „din exterior spre interior. Lucrarea este în curs și tinde în chip vădit, să păstreze în totul fizionomia nouă modernă a bisericii”. Sugerează inițierea modificărilor de către Comisiune prin suprimarea vestibulului de la intrarea de la miazăzi. „Calotele anexelor și aceia a clopotniței ar câștiga dacă ar fi ușor modificate, în sensul unui profil și al unei forme generale diferită de cele de azi (mai puțin înaltă, mai simple). Ferestrele în sfârșit, ar deveni mai frumoase, deși ar fi mai mici, mai scunde și mai înguste, iar cadrele ar putea fi de piatră și mulurate”²⁵⁹.

Episcopul Grigorie Leu exercită presiuni asupra instituțiilor abilitate prin corespondență, dar și „vizitând Ministerul ce cu onoare conduceți și Comisia Monumentelor istorice, de vreo 50 de ori, făcând lungi anticamere adesea jenante pentru demnitatea și vârsta noastră. Totuși pentru restaurările văzute și nevăzute în vederea viitorului de aur al neamului românesc, am răbdat și vom răbda, rugând pe Dumnezeu să ne ajute prin bunăvoința și înțelegerea conducătorilor și sprijinitorilor noștri” (a se vedea adresa din 24 februarie 1942)²⁶⁰.

„Chestiunea modificării turlei” era studiată încă la 23 martie 1942, conform rezoluției arhitectului Horia Teodoru²⁶¹. Comisiunea Monumentelor Istorice decide la 26 martie 1942 revenirea asupra transformărilor arhitectonice interioare, învelitoarea turlei urmând a se executa „după primul proiect și deviz, adică în forma ei dinainte de cutremur”, dată când era disponibilă suma de 1420000 de lei, din care 1320000 de lei destinați refacerii „zugrăvelii din nou la altar, turla Pantocratorului, și naos cu absidele laterale și consolidarea zugrăvelilor existente în Pronaos și Pridvor și 100000 lei pentru lucrări neprevăzute și eventuala așezare la loc a iconostasului vechi”²⁶². Decizia Comisiunii Monumentelor Istorice luată în ședința din 16 aprilie 1942, de renunțare la lucrările de modificare a acoperișului, a provocat nemulțumirea episcopului Grigorie Leu, aflat în acele clipe la Minister. Horia Teodoru a „întocmit proiectul alăturat pentru modificarea formei învelitorilor ambelor turla, ținând seama de proiectul prezentat de PSS și întocmit de dl arhitect Berechet, care a fost pus în proporția cerută de restul construcției” și supus aprobării. Sub efectul îndrumărilor sugerate de arhitectul Petre Antonescu, Horia Teodoru întocmește un nou proiect „pentru punderea la punct a chestiunii învelitorii turelor Bisericii Episcopale” (a se vedea referatul din 22 aprilie 1942)²⁶³. Comisiunea Monumentelor Istorice înainta la

²⁵⁷ *Ibidem*, f. 47.

²⁵⁸ *Ibidem*, f. 48.

²⁵⁹ INMI, FCMI, dosar 1969 / 1940-1941, f. 25 v-26.

²⁶⁰ *Ibidem*, f. 20.

²⁶¹ *Ibidem*, f. 37.

²⁶² *Ibidem*, f. 39.

²⁶³ *Ibidem*, f. 46-46 v.

28 aprilie 1942 Ministerului Lucrărilor Publice un deviz de 1420000 de lei „și un plan pentru modificarea învelitorilor Bisericii Episcopale din Huși”, ambele aprobate²⁶⁴.

Antemăsurătoarea deviz pentru ridicarea noului pridvor a fost realizată de arhitectul Ștefan Balș la 14 martie 1942²⁶⁵. Episcopia Hușului considera în mai 1942 necesară transformarea acoperișului celor două veșmântării de lângă Sfântul Altar, a pridvorului, execuția unui coș pentru sobă și curățirea turlei fostei clopotnițe de soclul clopotelor și închiderea cu ferestre²⁶⁶.

Inginerul A. Ștefănescu, dirigintele șantierului de la Huși, delegat Ministerului cu lucrările de resturarea ale Catedralei, constata prin procesul verbal din 3 septembrie 1942: „Cadrul octogonal de la baza șarpantei turlei în constructive este cu puțin mai mare decât cadrul vechi având laturile mari sporite cu 40 cm., iar cele mici cu cca. 20-30 cm. Întrucât curbura arcelor de susținere a asterelei a fost trasată și tăiată în dulapi după curbura arcelor vechi rezultă că profilul șarpantei va prezenta o ușoară înclinare spre interior. Aceasta numai în cazul că se păstrează dimensiunile cadrului vechi octogonal de la partea superioară. Totuși s-ar putea ca diferențele semnalate să devină imperceptibile la înălțimea turlei și în raport cu colosul șarpantei”, cerând indicații și trimiterea unui delegat la fața locului. Se cere și înlocuirea dalelor de piatră de la Târgu-Ocna cu cărămizi „Jelisneac”, așezate pe muchie, ce se găseau în comuna Leova, pe Prut²⁶⁷.

Până la 5 septembrie 1942 au fost incluse în procesul de reparație cele două cruci ale turlelor catedralei, fără a fi incluse în deviz, fiind sugerată suportarea costurilor din fondurile Episcopiei. Redăm rezoluția ierarhului hușean din 21 septembrie 1942: „Nu putem achita pentru aceleași motive – nefiind suma prevăzută în deviz. Iată cum lucrează serviciul tehnic al Onor(atei) Com(isiunii) a Mon(umentelor) Istorice, căreia i se va trimite copie de pe această adresă”²⁶⁸.

Memoriul arhitectului Horia Teodoru trimis la 1 septembrie 1942, este considerat de episcopul Grigorie Leu drept „o nouă șicanare a lucrărilor destul de întârziate. Întârziindu-se, prețurile s-au și înzecit, așa că suma de 3000000 lei aprobată de Domnul Mareșal Ion Antonescu în mai 1941, nu mai poate acoperi întreaga restaurare”. Grigorie Leu trece în revistă specialiștii care s-au deplasat la Huși: arhitecții Ștefan Balș, Sterie Becu (august 1942), Em. Costescu, prof. I. D. Ștefănescu, ale cărui constatări au fost ignorate, ing. A. Ștefănescu, pictorul Dimitrie Hornung. Vinovat de eșecul restaurării catedrale este văzut arhitectul Horia Teodoru, care „ca să iasă din încurcătură, face memoriu ca acesta”. Restaurarea catedralei este asociată de ierarhul locului unui formalism „îngreuetor și dureros – însă pentru autoritatea morală a Com(isiunii) Mon(umentelor) Istorice și Ministerul Lucrărilor Publice, compromițător”²⁶⁹.

²⁶⁴ *Ibidem*, f. 49.

²⁶⁵ *Ibidem*, f. 38.

²⁶⁶ *Ibidem*, f. 57 v.

²⁶⁷ *Ibidem*, f. 121.

²⁶⁸ *Ibidem*, f. 124.

²⁶⁹ *Ibidem*, f. 130-131.

Lucrările de restaurare au început la 1 septembrie 1942, fără a se executa învelirea turlor²⁷⁰.

Nemulțumit de evoluția lucrărilor de restaurare a Catedralei Episcopale din Huși, Episcopul Grigorie Leu se plângea Mareșalului Ion Antonescu înainte de 21 decembrie 1942. Episcopul Hușilor „*este foarte nemulțumit de faptul că Ministerul Lucrărilor Publice execută restaurarea Catedralei Bisericii din Huși conform unui deviz întocmit numai în scopul reparării stricăciunilor provocate de cutremur, iar nu pe baza unui deviz care să fi prevăzut renovarea completă a Bisericii, atât în interior cu pictură nouă, mobilier nou, etc., cât și în exterior dându-i o altă înfățișare arhitectonică așa cum Prea Sfinția Sa o apreciază ca mai potrivită*”. Episcopul Grigorie Leu dorea ca biserica să aibă o singură turlă, locul turlei Pantocratorului,

dărămată de cutremur, urmând a fi luat de o cupolă sau o turlă mai mică. Turla Pantocratorului a fost refăcută cu exactitate după modelul celei vechi. Episcopul dorea gestionarea personală a fondurilor acordate restaurării, angajând pe antreprenorul hușean Lorenzo Collavini, deși Mareșalul Ion Antonescu a dispus gestionarea sumei de 3000000 de lei (la care se mai adaugă 865000 lei), acordată inițial, de către Ministerul Lucrărilor Publice. Angajamentul cu „tașeronul Lorenzo Collavini” a fost însă anulat, un alt motiv de supărare a Episcopului Grigorie Leu. Episcopul era nemulțumit și de reprezentanții Comisiunii Monumentelor Istorice, despre care scria la 25 noiembrie 1942: „*Într-adevăr și domnii de la Monumentele Istorice sunt adevărate monumente istorice care nu-și îndeplinesc rostul de a conserva arta clasică și de a cultiva frumosul artistic*”. La 8 august 1941 scria: „*dacă fier nu se găsește renunțăm la turlă. Nu-i cuvânt de Evanghelie zisa domnilor de la Comisia Monumentelor Istorice*”²⁷¹.

Până la 8 ianuarie 1943, când sosește la Episcopie Victor Brătulescu, „*nu s-au terminat încă lucrările de arhitectură din exterior, că parte din acoperișul anexei din latura de Nord a altarului, ca și al turlei Pantocratorului, au rămas descoperite, că turlile n-au geamuri și că lucrările de pictură nu se puteau face din pricina neexecutării lucrărilor de arhitectură*”²⁷².

Episcopul Grigorie Leu se plângea la 2 februarie 1943 primului ministru: „*nu s-a acoperit nici turla refăcută urât, de la Catedrala episcopală după a treia iarnă de*

²⁷⁰ ANIC, Fond Președenția Consiliului de Miniștri (alb), dosar 345 / 1942-1943, f. 46-50.

²⁷¹ *Ibidem*, f. 33-34; respectiv 35 (a se vedea adresa Ministerului Lucrărilor Publice către Președenția Consiliului de Miniștri din 5 ianuarie 1943).

²⁷² INMI, FCMI, dosar 1967 / 1936-1944 (alb), f. 41-41 v; 43-50

la sinistrare. Ne jenăm față de subalternii cari au restaurat sute de biserici și alte clădiri (în aceleași împrejurări) la redeschiderea și sfințirea cărora a trebuit să luăm parte". Aduce și alte acuzații, precum: nestudierea devizelor, lipsa pietrișului de Siret, nespălarea balastului de carieră, pietrifacarea cimentului rămas de la cazemate. Cere intervenția și dispozițiile Mareșalului pentru accelerarea lucrărilor de restaurare, începând cu lucrările interne, pictura totală sau finalizarea lucrărilor cu „cei numiți tașeroni”²⁷³.

Inginerul Bușilă, ministrul lucrărilor publice, a luat cunoștință la 22 februarie 1943 despre rezoluția mareșalului Ion Antonescu pusă pe nota ce se referea la lucrările de restaurare a Catedralei Episcopale: „*Di Bușilă să facă o cercetare personală la fața locului și să facă în acord cu P. S. Episcop o propunere definitivă și în deplină armonie. / Mareșal Antonescu*”²⁷⁴. Acoperirea turlei a fost realizată în martie 1943²⁷⁵.

Evenimentele din martie 1944 surprind catedrala cu schelele întinse²⁷⁶.

PICTURA

Intenția spălării picturii, „*înegrită de fum*” din biserica catedrală este făcută cunoscută ministrului cultelor și artelor de către Episcopul Nifon Criveanu la 7 iunie 1935, când se cere delegarea unui pictor de Comisiunea Monumentelor Istorice, dorindu-se începerea lucrărilor în cursul lunii iulie²⁷⁷. Noi intervenții pentru delegarea unui pictor de Comisiune au loc la 25 iunie 1935.²⁷⁸ Episcopia Hușilor cere Comisiunii la 25 iulie 1935 dispunerea înaintării devizului și caietului de sarcini întocmite de pictorul I. Mihail din Serviciul Tehnic, „*privitor la spălatul picturii și la reparațiunile interioare din Catedrala Sfintei Episcopii*”²⁷⁹. Comisiunea a constatat pictarea bisericii la 1890 de către Gheorghe Tattarescu în „*stil renaștere, și este destul de interesantă pentru a fi păstrată așa cum a fost făcută de Tătărescu. Pictură altă mai veche nu se găsește în biserică, afară de tâmpla cu icoane, cari sunt ceva mai vechi de la 1850-1860. În starea actuală pictură bisericeii nu mai poate rămâne, este rău afumată și aproape invizibilă din această cauză. Lucrările ce trebuiesc făcute sunt de curățire a picturii, de consolidare unde este burdușită și de reparare pe unde este coșcovită sau stricată. Același lucru se face și la tâmplă și icoanele ei*”. Constatarea lipsei pictorilor pricepuți în zonă atrage și recomandarea unora: D. Noroce (Curtea de Argeș), C. Petrescu Dragoie (Școala Normală), Gh. Teodorescu (str. Armenească), Gh. Tomescu (Văleni de Munte) și P. Molda (București)²⁸⁰.

Până la 7 noiembrie 1935, potrivit procesului verbal de recepție încheiat de pictorul I. Mihail, s-au executat curățirea și consolidarea picturii în altar, naos, pronaos

²⁷³ ANIC, Fond Președenția Consiliului de Miniștri (alb), dosar 345 / 1942-1943, f. 51-51 v.

²⁷⁴ *Ibidem*, f. 65, 66,

²⁷⁵ [Simeon Reli], *op. cit.*, p. 28.

²⁷⁶ *Ibidem*, p. 30.

²⁷⁷ INMI, FCMI, dosar 1966 / 1933-1940, f. 16-17.

²⁷⁸ *Ibidem*, f. 17.

²⁷⁹ *Ibidem*, f. 18.

²⁸⁰ *Ibidem*, f. 34-35.

și tinda bisericii, restaurarea picturii deteriorate, curățarea tâmplei și restaurarea icoanelor, vopsirea mobilierului de către pictorul T. Gr. Tomescu²⁸¹.

Cutremurul din 9 / 10 noiembrie 1940 afectează grav edificiul bisericii și pictura. Turla s-a prăbușit cu tot cu pictură, la bolți, arcade, pereți, pictura fiind „burdușită și cu tencuielile desprinse de zid, fie că este căzută și stricată”. Salvarea picturii rămasă în altar, naos, pronaos, tindă, opera pictorului Gheorghe Tattarescu, presupunea, potrivit caietului de sarcini întocmit de pictorul I. Mihail la 26 septembrie 1941, executarea lucrărilor de consolidare și refacere a tencuielilor, curățarea picturii în ulei existente prin spălare nu cu substanțe chimice, restaurarea propriu zisă a picturii cunoscutului artist, „în același stil și culorit”, la fel ornamentația și fondurile (câmpurile). Se prevedea refacerea soclului în ulei. Pictura din turla ce urma a fi zidită trebuia să respecte stilul lui Gheorghe Tattarescu. „Tâmpla actuală și icoanele ei, este destul de solidă și bună păstrată”, fixându-se impregnarea lemnului cu substanțe împotriva cariilor, completarea pieselor lipsă, curățirea urului vechi cu care este poleită și execuția eventualelor reparații, îmborsăvirea fondului de culoare în ulei, curățirea picturii icoanelor²⁸².

Comisiunea Monumentelor Istorice era solicitată la 9 iulie 1941 de către Direcțiunea Tehnică de Lucrări Publice din cadrul Ministerului Lucrărilor Publice și al Comunicațiilor, fiind amintită și adresa din 26 iunie 1941, să dispună întocmirea unor devize pentru catedrala episcopală din Huși: „a) un deviz pentru reparațiunea mobilierului și a catapitesmei, și b) un deviz pentru pictură, ambele în valoare totală de lei 1420000”. La 14 iulie 1941 este însărcinat pictorul I. Mihail, care până la 14 noiembrie 1941 „a cercetat la fața locului pictura și mobilierul și a întocmit un deviz apt de sarcini”, iar pentru catapeteasmă și mobilier Serviciul Tehnic²⁸³. Episcopul Grigorie Leu intervine în acest sens la 23 august 1941 pe lângă Ministrul Culturii Naționale și al Cultelor²⁸⁴.

Profesorul I. D. Ștefănescu a fost delegat la 19 februarie 1942 pentru a se deplasa la Huși în vederea cercetării proiectului „decorului pictural întocmit de d-nii pictori N. Pană și D. Hornung” (înștiințarea este semnată de profesorul Aurel Popa și V. Brătulescu)²⁸⁵.

O descriere a picturii realizate de pictorul Gheorghe Tattarescu la 1886 și a stadiului de după cutremur a fost lăsată de I. D. Ștefănescu prin referatul din 23 februarie 1942. „Din punct de vedere iconografic concepția comportă erori fundamentale. Cupola a pierdut întregul decor, care a căzut cu tencuiala până la cărămidă. În absida principală, bolta înfățișează Sf(ânta) Treime cu chipul lui Dumnezeu, neadmis și neadmisibil în iconografia bizantină și orientate pe peretele hemiciclului, nimic din teme liturgice obligatorii: se văd doar șase medalioane de episcopi și sfinți diaconi. / Boltele absidelor laterale sunt împodobite de Buna Vestire și Nașterea Domnului. Pe pereții naosului, au fost zugrăvite câteva scene evanghelice (Fuga în Egipt, Iisus în Templu, Judecata Mântuitorului, Drumul Crucii, Rugăciunea

²⁸¹ *Ibidem*, f. 22.

²⁸² *Ibidem*, f. 40-40 v.

²⁸³ INMI, FCMI, dosar 1968 / 1940-1941, f. 36.

²⁸⁴ *Ibidem*, f. 40.

²⁸⁵ INMI, FCMI, dosar 1967 / 1936-1944, f. 109.

în Muntele Măslinilor, Coborârea de pe Cruce, Învierea (sub forma necanonică a lui Iisus înălțându-se din mormânt cu stindardul învierii), Înălțarea). / Portretele de Sfinți în picioare și medalioane de sfinți plachează decorul. / În genere, multe spații au rămas goale și au fost acoperite cu imitații (în ulei) de marmuri colorate. / Cutremurul din 1940 a ruinat cea mai mare parte din aceste picturi. / Puține au mai rămas, relative, intacte: Fuga în Egipt, Iisus în Templu, Drumul Crucii, Coborârea de pe cruce și un număr de medalioane de sfinți. / Tencuiala care susține picturile este de cea mai proastă calitate (var slab, nisip mult). Ea a fost apoi aplicată pe o altă tencuială uscată și legătura dintre cea veche și aceea acoperită de picturile lui Tătărescu este făcută slabă. / În multe părți această din urmă abia se tine să nu cadă. / Din punct de vedere artistic, decorul pictural, care se vede, are slabe calități de monumentalitate. Este vorba mai degrabă, de o pictură tratată în genul celui de chevalet... / Pictura actuală să fie cu grijă, în cele câteva cazuri în care merită, transportată și păstrată într-un Muzeu al Episcopiei. / Tencuiala actuală să fie dată jos până la cărămidă. Ea nu mai poate rezista decât cu greu și reparațiile, ce sunt posibile, ar întârzia cu câțiva ani un proces de ruină inevitabil. / Să se repare temeinic pereții și pe dinăuntru. / Să se pregătească zidul pentru o pictură nouă. Aceasta din urmă să se execute potrivit mijloacelor și împrejurărilor, în etape: 1, cupola, 2, absida principală, 3, absida laterală și naosul, etc, și anume pe tencuială proaspătă în tehnica așa zisă „fresce”. Să întocmească în prealabil un plan iconografic canonic și (...)ionat, care să fie respectat întocmai de artiștii decorator. Se poate lua drept model Dobrovățul. / Comisiunea poate oferi luminile sale pentru această fiică îndepărtată a vremii lui Ștefan cel Mare. / Hușii vor avea o biserică sănătoasă în care să vorbească sufletului”²⁸⁶.

La 28 aprilie 1942 Ministerul Lucrărilor Publice era informat de Comisiunea Monumentelor Istorice despre delegarea unei subcomisiuni care să se îngrijească de organizarea concursului public²⁸⁷.

Licitația pentru adjudecarea lucrărilor de pictură ale catedralei, ținută în 28 mai 1942 a fost adjudecată de pictorii Nicolae Pană și Dimitrie Hornung, contractul încheindu-se în 5 septembrie 1942, „fără clarificări în privința tencuiei”²⁸⁸, perioada de executare fiind fixată până în aprilie 1943²⁸⁹. Lucrările de pictură vor începe abia în aprilie 1943²⁸⁹.

Prin procesul verbal din 25 august 1942 „se avizează în partea finală” obținerea de fonduri separate pentru pictură, atrăgându-se o stare de nesiguranță în executarea contractului²⁹⁰. În referatul din 5 septembrie 1942, inginerul A. Ștefănescu precizează: „Ulterior, la data de 27 august a.c., cu ocazia predării tablei de aramă în prezența d-lui arhitect E. Costescu, de la Comisiunea Monumentelor Istorice, Prea Sfântul Episcop ne-a cerut să semnăm un proces verbal compus de Dânsul din care să rezulte că pentru pictură trebuiesc fonduri separate. Evident că am refuzat acest lucru. Față de insistențele Prea Sfântului Episcop am consimțit însă facerea unei

²⁸⁶ INMI, FCMI, dosar 1969 / 1940-1941, f. 25 v.-26 (referatul se păstrează în trei exemplare).

²⁸⁷ *Ibidem*, f. 49-50.

²⁸⁸ INMI, FCMI, dosar 1967 / 1936-1944, f. 53.

²⁸⁹ [Simeon Reli], *op. cit.*, p. 28.

²⁹⁰ INMI, FCMI, dosar 1969 / 1940-1941, f. 133.

evaluări sub formă de consultație tehnică particulară în ipoteza că îl interesează costul total al lucrărilor de restaurare, fără a face nicio apreciere asupra fondurilor din care ar urma să fie plătite aceste lucrări. Totuși prea Sfântul a prezentat actul de constatare ca fiind sub semnătură oficială deși a fost făcut sub semnătură privată. Partea mai gravă este că Prea Sfântul a și completat acel act fără știrea noastră cu fraza de care avea absolută nevoie, scriind printre rânduri că „pentru pictură se vor cere fonduri separate”²⁹¹.

Pictorul Dimitrie Hornung a constatat la 27 august 1942 la catedrala episcopală „în curs de restaurare”, următoarele: neexecutarea șanțurilor necesare îngropării cablurilor electrice, neconsolidarea și acoperirea fisurilor din ziduri, neînălțurarea tencuielilor măcinate și înlocuirea cu altele noi, condiții care făceau imposibilă demararea lucrărilor de pictură bisericească²⁹². Episcopul Grigorie Leu cere în acest context Comisiunii Monumentelor Istorice executarea lucrărilor de tencuială internă, consolidarea zidurilor și instalarea curentului electric, conform studiului realizat de arhitecți la fața locului²⁹³.

Între 28 mai și 5 septembrie 1942 pictorii nu au știut cu cine vor încheia contractul: Ministerul Lucrărilor Publice sau Episcopia Hușilor, acontul fiind primit de cei doi abia la 2 octombrie 1942²⁹⁴. Lucrările de pictură au început toamna „pe timp nefavorabil”. Fără ca Biserica să permită „executarea picturii pe timpul iernii. În adevăr, turla Pantocratorului nu avea ferestrele puse, iar tencuielile nu fuseseră date jos. În special, șarpanta turlei nu era învelită complet cu tablă”. „În luna Februarie însă, Episcopia a procedat după cum se știe la dărâmarea întregii picturi de Tătărăscu fără a se face nicio extragere”(conform petiției pictorilor din 3 august 1943)²⁹⁵.

În scrisoarea din 25 noiembrie 1942 Grigorie Leu cerea: „pentru pictură și catapeteasmă să căutăm Noi specialiștii pentru executare, ca acei ce suntem direct răspunzători și față de prezent și în fața viitorului”. Ministerul nu a refăcut întreaga pictură interioară, devizul întocmit de Comisiunea Monumentelor Istorice „prevăzând pictură nouă a fresco numai pe jumătate din Biserică la: altar, naos și sâni, rămânând ca restul picturei vechi de la Pridvor și pronaos să se consolideze cu tonuri neutre”²⁹⁶.

La 1 martie 1943 s-a constatat înlăturarea vechilor tencuieli de către delegatul Comisiunii Monumentelor iar cele din pronaos și pridvor de Episcopia Hușilor. „Menționăm că Episcopia a pierdut din vedere că trebuiau lăsate pe loc patru tablouri din pronaos spre a fi extrase ulterior de către pictori”²⁹⁷. Referatul pictorului I. Mihail din 13 iulie 1943 confirmă distrugerea picturii marelui pictor Gheorghe Tattarescu²⁹⁸.

²⁹¹ *Ibidem*, f. 135.

²⁹² *Ibidem*, f. 98.

²⁹³ *Ibidem*, f. 98.

²⁹⁴ INMI, FCMI, dosar 1967 / 1936-1944, f. 103.

²⁹⁵ *Ibidem*, f. 103-103 v.

²⁹⁶ ANIC, Fond Președenția Consiliului de Miniștri (alb), dosar 345 / 1942-1943, f. 34-35.

²⁹⁷ INMI, FCMI, dosar 1967 / 1936-1944, f. 108.

²⁹⁸ *Ibidem*, f. 13.

Ministerul Culturii Naționale și al Cultelor, solicită la 11 ianuarie 1943, conform rezoluției ministrului Ion Petrovici, dispunerea trimiterii documentației angajării și executării lucrărilor de pictură de la Catedrala Episcopală, care parvine 15 ianuarie 1943²⁹⁹.

Alexandru Lapedatu și Victor Brătulescu cer la 19 februarie 1943 acordarea unui ajutor în valoare de 175000 de lei „pentru lucrările de pictură ale bisericii catedrale”³⁰⁰.

Episcopul Grigorie Leu informa la 29 martie 1943 președintele Comisiunii Monumentelor Istorice: „Deși suntem în a II-a jumătate a lunii martie și biserica este pregătită pentru tencuială și pictură, curățită și încălzită, pictorii nu se prezintă, pentru că nu este lămurit cine face tencuiala. Întârzierea este fatală pentru scumpiri și negătirea bisericii”. În condițiile existenței contractului încheiat numai pentru pictarea altarului și naosului, Episcopul solicită realizarea planului și devizului și pentru restul picturii³⁰¹. Comisiunea special se întrunise la 20 martie 1943, când „a aprobat începerea lucrărilor conform dispozițiilor consemnate”, totodată cerând acordul Ministerului Lucrărilor Publice și Comunicațiilor pentru un adaos de 400000 de lei (a se vedea adresa semnată de V. Brătulescu)³⁰². Cercetările de la Episcopie au fost realizate de pictorul I. Mihail. „D-nii pictori N. Pană și Hornung au prezentat în ziua de 20 Martie a.c. proiectele de decor pictural ale absidei principale și cupolei, cari au fost aprobate de Comisiunea special instituită în acest scop, dându-li-se domnilor pictori indicațiile pentru realizarea picturii, conform alăturatului process verbal. / Cerându-li-se domnilor pictori contractanți de a prezenta la fața locului în mărime de execuție și în culori subiectele specificate în procesul verbal al ședinței din 20 martie a.c., au fost obligați la un spor apreciabil de muncă neprevăzută nici în condițiunile speciale și nici în contractul încheiat”, cerându-se și adaosul de 400000 de lei³⁰³.

Până la 20 iulie 1943 pictorii N. Pană și D. Hornung au informat Ministerul despre finalizarea lucrărilor de pictură la turla Pantocratorului și bolta altarului³⁰⁴.

La 3 august 1943, I. D. Ștefănescu, președintele Comisiunii Speciale de Pictură Bisericească, cercetează decorul bolții absidei principale și al cupolei cu pandantivi. „Din punct de vedere iconografic temele și figurile au fost executate după planul iconografic dat și controlat de noi și potrivit observărilor făcute la precedentă noastră cercetare. Din punct de vedere al execuției materiale, sub stratul care poartă culorile se prezintă bine prins de fond și fără niciun fel de crăpături sau neregularități. La proba apei toate culorile au rezistat foarte bine, cu excepția verdelui de modelare, a mantiei îngerilor. Acesta s-a luat pe cârpa cu care am șters ...”. Artistic, constată tonalitatea ștearsă, prea palidă sau impusă a fondurilor. „Așa se prezentau fondurile calotei absidei și acele ale feței anterioare a arcului triumfal. Același defect de gust și prezentare l-am relevat și în calota cupolei. În bună înțelegere cu pictorii, am ales și probat pe tencuială umedă un ton albastru intens, pe

²⁹⁹ *Ibidem*, f. 26-27.

³⁰⁰ *Ibidem*, f. 52; f. 72.

³⁰¹ *Ibidem*, f. 53.

³⁰² *Ibidem*, f. 54, 56.

³⁰³ *Ibidem*, f. 57-58 v.

³⁰⁴ *Ibidem*, f. 114.

cari pictorii l-au aplicat în tempera (cu ou și lapte) pe fondul calotei absidei. Efectul este acum dintre cele mai plăcute și pictorii au fost îndatorați să refacă în tempera și în tonul din calota absidei și fondul din calota cupolei. Pe lângă acestea ei vor intensifica și armoniza și tonurile fundamentale ale figurilor în măsura cerută de schimbarea câmpului”. I.D.Ștefănescu impune „mici modificări de amănunt în elementele Hetimasiei de pe arcul triumfal și să corecteze desenul evangheliei, să se picteze porumbelul Sf. Duh și coroana cu spini. Apoi se vor întări în ton ocră vermillon fondurile de la medalioane de ierarhi (tonul cel nou a fost ales de noi cu pictorii)”. Cere ca toate tonurile „să fie în genere mai întinse, pentru a ajunge la o armonie mai gravă și mai puternică”. Iconografic, se hotărăște pictarea pe fața de apus a arcului triumfal, Schimbarea la Față, care va înfățișa cel de-al doilea hram al Catedralei. Lucrarea de pictură este acceptată, recomandându-se eliberarea sumei potrivit contractului către pictori³⁰⁵.

În urma petiției pictorilor D. Pană și D. Hornung, prin rezoluția ministerială cu nr. 18758 din 20 iulie 1943 „s-a aprobat prelungirea de termen” până la 5 octombrie 1943³⁰⁶.

Comisiunea Monumentelor Istorice în ședința din 3 decembrie 1943 avizează continuarea executării „zgrăvelilor în frescă în bune condițiuni tehnice, chiar în timpul iernii”, însă prin asigurarea unei temperaturi constante de 16°³⁰⁷.

Până la 28 februarie 1944 lucrările de pictură au fost cercetate de către profesorul I.D. Ștefănescu și pictorul G. Popescu³⁰⁸.

Ministerul Finanțelor, prin legea 805 / 1943, promulgată cu decretul lege nr. 3176 din 7 decembrie 1943, pe seama Ministerului Lucrărilor Publice, deschide un credit de 2500000 lei pentru „terminarea lucrărilor de pictură a bisericii Sfintei Episcopii a Hușilor”, încheindu-se contractul cu pictorul Dimitrie Hornung, autentificat la 25 ianuarie 1944. Lucrările de pictură le continuă pe cele din 1942, contractul încheiat prevăzând aceleași clauze „de supraveghere a lucrărilor ca și caietul de sarcini a primului proiect”³⁰⁹.

Recepția definitivă a lucrărilor de pictură în valoare de 125000 de lei a fost fixată pentru 31 martie 1944 de o comisie de recepție din care fac parte: inginerul șef Romulus Filimon (delegatul Ministerului Lucrărilor Publice și al Comunicațiilor), delegații Comisiunii Monumentelor Istorice (pictorul G. Popescu, arhitectul șef Em T. Costescu), al Inspectoratului VI de Drumuri Iași, al Oficiului General al Planurilor de Investiții, Înzestrare și Furnituri Publice din Ministerul Finanțelor, inginerul șef Grigoriu Dimitriu, delegatul Oficiului Central de Licitații³¹⁰.

Evenimentele din 1944 vor avea urmări și asupra lucrărilor catedralei, pictorii revenind din refugiu în octombrie³¹¹.

³⁰⁵ *Ibidem*, f. 95.

³⁰⁶ *Ibidem*, f. 99.

³⁰⁷ *Ibidem*, 96-97.

³⁰⁸ *Ibidem*, f. 76.

³⁰⁹ *Ibidem*, f. 77.

³¹⁰ *Ibidem*, f. 123-126.

³¹¹ [Simeon Reli], *op. cit.*, p. 34.

V. Brătulescu și C. Levescu se adresau la 29 aprilie 1945 Episcopului Grigorie Leu pentru al informa despre aprobarea procesului verbal din 20 martie 1945 de Comisiunea Monumentelor privind recepția lucrărilor de pictură executate în frescă la Catedrala Episcopală. Potrivit referatului amintit, ansamblul iconografic a fost executat după planul iconografic întocmit de prof univ. I. D. Ștefănescu, președintele comisiei speciale de pictură bisericească. Lucrările au fost executate în trei etape de pictorul D. Hornung din București. *„Din punct de vedere tehnic: Substratul care poartă culorile se prezintă bine prins de fond, prezintă însă la suprafață fisuri foarte puțin pronunțate. La proba apei făcută în diferite părți a decorului pictural, tonurile au rezistat foarte bine. / Din punct de vedere artistic: În lucrările executate în prima etapă, se relevă o tonalitate palidă, dar plăcut armonizată cu un albastru mai intens, aplicat ulterior în tempera la toate fondurile. În lucrările executate în etapa a doua și a treia tonurile sunt în genere mai intense și s-a ajuns la o armonie mai gravă și mai puternică, producând astfel în biserică o priveliște mai vie care atrage privirile și atenția asupra fiecărei scene și figuri pe rând. / În general se observă o sensibilitate și înțelegere a monumentului, ceea ce dă ansamblului pictural o valoare deosebită ”.* Urmau să fie finalizate portretele ctitorilor, dintre care era terminat cel al domnului Ștefan cel Mare, „o lucrare de altfel meritorie”. Referatul a fost întocmit de pictorul Eugen Profeta, care s-a deplasat la Huși la 17 martie 1945³¹².

Infățișarea externă a bisericii

³¹² *Ibidem*, f. 128-129, 132.

Biserica catedrală și pictura restaurată (1945)

CATAPETEASMA

Catapeteasma bisericii din Fedești

Catapeteasma de la 1849

Vechea catapeteasmă a bisericii catedrale a fost pictată la 1784 în timpul Episcopului Iacob Stamati (9 decembrie 1782-21 iunie 1792) de către zugravul Nicolae „Moscovli”, care folosește în compozițiile sale izvoare iconografice occidentale. Zugravul Nicolae dedică la 16 decembrie 1783 Episcopului Iacob Stamati icoana „Maica Domnului” (se păstra la vechiul Muzeu Raional din Huși), pe care se semnează în limba greacă („Nicolae Moscovli”), după care a obținut comanda catapetesmei aflată în lucru în mai 1784. Nicolae Moscovli făcea parte dintr-o nouă generație de „zugravi, care, cu o tehnică ținând în atâtea privințe de trecut, cu subiecte depășind adesea codificarea tradițională a Erminiei, năzuiesc să asimileze fluența organică a formei și perspectiva, elemente ale limbajului plastic apusean”. Pe icoana „Sfinții Apostoli Petru și Pavel”, ce se păstra în pridvorul bisericii „Sfinții Voievozi” din Huși, au fost inscripționate în limba greacă cuvintele: „... de mâna lui Nicolae Moscov ...”.

La 30 aprilie 1784, Episcopul Iacov Stamati cerea domnului Alexandru Mavrocordat (28 mai 1782 - 1 ianuarie 1785) „să fie și această Sfântă Episcopie miluită de cătră înălțime(a) ta cu acestu venit al mortasipiei de pe locul târgului

numai din zile de târg spre întemeiere(a) ei, când cu ajutoriul lui Dumnezeu și din mila înălțimii tale s-au început a să zugrăvi și catapetiasma bisericii, care și nădăjduesc că în fericitele zile din mila și ajutoriul înălțimii tale va lua sfârșit, cum și toată podoaba a toată casa". Venitul mortasipiei (24 de bani de vită mare) este hotărât de domn Episcopiei prin hrisovul din 20 mai 1784³¹³.

În 1849 Episcopul Sofronie Miclescu înlocuiește veche catapeteasmă de la 1784, pe care o vinde bisericii cu hramul „Sfinții Voievozi” din Huși, unde se păstrează și astăzi. Noua catapeteasmă era confecționată din brad în stil baroc. Contractul încheiat la 22 iunie 1890 între Episcopul Silvestru Bălănescu și marele pictor Gheorghe Tattarescu consemna angajamentul celui din urmă de „a face toate picturile murale din interiorul bisericii catedrale a Episcopiei de Huși, cum și a curăți și polei catapetiasma și strana arhierască din zisa biserică”. Ministrul Cultelor era informat la 31 iulie 1891 de finalizarea lucrărilor de pictură de către Gheorghe Tattarescu, sfințirea bisericii catedrale fiind oficiată la 22 septembrie 1891³¹⁴.

I. D. Ștefănescu, prin referatul din 23 februarie 1942, data vechimea catapetesmei catedralei la 1890, „sau chiar după această dată”, fără a prezenta vreun interes istoric, interesul artistic fiind discutabil. „Oricum prea înaltă, prea complicată”, era împodobită cu icoane de după 1810³¹⁵.

Sculptorul Comisiunii Monumentelor Istorice I. Gheorghită în actul justificativ din 28 octombrie 1941 pentru solicitarea sumei de 50000 de lei realiza și câteva aprecieri la adresa catapetesmei de la 1848, afectată de cutremur, „scoasă din catedrală, sculptura, baroc exagerat, improvizat, n-ar merita să întrebuițeze timp și bani pentru dres, refăcut tâmpla este bijuteria bisericii, cu atât mai mult într-o catedrală episcopală” și se impune „o tâmplă nouă, artistică”³¹⁶. Sculptorul Comisiunii evaluează confecționarea noii catapetesme în doi ani de zile, episcopul Grigorie Leu fixându-și finalizarea restaurării bisericii până în 1942, va solicita informații Comisiunii la 15 octombrie 1941 despre posibilitățile existente sau identificarea altor specialiști³¹⁷.

Pavel V. Cheleş, maestru sculptor la Liceul Industrial din Iași, diplomat al Școlii Superioare de Arte și Meserii din Iași, maestru profesor la aceeași școală, își prezenta oferta Episcopului Grigorie Leu la 19 decembrie 1941, de execuție a scheletului catapetesmei după modelul celei de la Târgu Jiu, cu prețul de 540000 de lei și fixarea termenului de predare la 30 septembrie 1942³¹⁸. Același sculptor se angaja la 10 ianuarie 1942 pentru executarea a 50 strane pentru credincioși, cu șezut mobil (275000 de lei), un iconostas împărătesc (15000 de lei), două tetrapoade mobile pentru cântăreți, pe postament hexagonal (34000 de lei), un scaun arhieresc cu postament și

³¹³ *Catapetesmele bisericii catedrale din orașul Huși*, în „Monitorul de Vaslui”, nr. 3246 (5227) din 29 iulie 2014.

³¹⁴ Costin Clit, *Gheorghe Tătărăscu pictor al bisericii catedrale Sfinții Apostoli Petru și Pavel din Huși - Documente inedite*, în „Acta Moldaviae Meridionalis”, XXI, 1999-2000, p. 402-403.

³¹⁵ INMI, FCMI, dosar 1969 / 1940-1941, f. 25 v.

³¹⁶ INMI, FCMI, dosar 1968 / 1940-1941, f. 42.

³¹⁷ *Ibidem*, f. 50.

³¹⁸ INMI, FCMI, dosar 1969 / 1940-1941, f. 1; respectiv 17-17 v.

cupolă (28000 de lei)-totalul lucrărilor se ridică la 352000 de lei. Episcopul Grigorie fixează luarea deciziei odată cu cea privitoare la catapeteasmă³¹⁹.

Intervenția Episcopului din 15 ianuarie 1942 pe lângă Comisiunea Monumentelor Istorice, atrage delegarea reputatului istoric I. D. Ștefănescu în vederea efectuării cercetărilor necesare³²⁰. Comisiunea Monumentelor Istorice aprobă planul și devizul lucrărilor catapetesmei, întocmite de sculptorul P. Cheleş, la 12 februarie 1942³²¹. După 19 aprilie 1942, Comisiunea Monumentelor Istorice transmite Direcției Tehnice a Ministerului Lucrărilor Publice și Comunicațiilor „*devizul și proiectul unei noi tâmples aprobate ...Se înapoiază neaprobat proiectul și devizul, ofertă a d(omnu)lui Cheleş*”³²².

La 17 februarie 1942, Ministerul Lucrărilor Publice și al Comunicațiilor își exprimă acordul pentru confecționarea unei noi tâmples și a strănilor în limitele fondului de 3000000 de lei, aprobat de mareșalul Ion Antonescu pentru catedrala din Huși. „*Departamentul Lucrărilor Publice, este de acord în principiu cu construirea unei tâmples noi și a strănilor, etc. în limita fondului de 3000000 lei, rămânând ca pentru terminarea picturii să se avizeze asupra fondurilor ce vor mai fi necesare, atunci când va fi timpul execuției ei*”³²³. În deviz se consemnează: „*Iconostas din lemn de stejar sculptat cu friză bogat înflorată, colonete, rozete, cornișă bogată, cu fleuronii, conform proiectului*”³²⁴. Istoricul I. D. Ștefănescu va fi delegat de Comisiune la 17 februarie 1942 în vederea cercetării picturii și tâmples catedralei din Huși³²⁵.

Episcopul Grigorie Leu își asuma față de Minister la 27 februarie 1942 procurarea fondurilor pentru noua tâmplă „*cu nădejdea că se va face mai repede, în condițiuni mai avantajoase și mai artistice*”³²⁶.

Organizarea Parohiei Ortodoxe Române din Berlin în 1942 i-a revenit preotului Emilian Vasiloschi, consilier patriarhal, fost paroh al bisericii „Icoana” din București, ce urma să cuprindă toți românii din Germania, excepție făcând cei din Viena, care a obținut în centrul Berlinului biserica „Jerusalemeskirche”, proprietatea Comunității Evanghelice. Până atunci capela română, improvizată în 1940, funcționa deasupra unei măcelării. Biserica comunității române era slujită în 1942 de către preotul Andrei Văscan, basarabean din județul Orhei, absolvent al Seminarului din Chișinău, necunoscător al limbii germane³²⁷.

Ministerul Culturii Naționale și al Cultelor emite autorizația necesară închirierii imobilului pentru o perioadă de zece ani și o subvenție de 12000000 de lei pentru amenajarea bisericii și organizarea parohiei. „*S-a aprobat de asemenea să se trimită pentru biserică, vechea catapeteasmă a Catedralei Episcopale din Huși*”. Preotul Emilian Vasiloschi era la 14 noiembrie 1942 pe punctul de a obține în Berlin pentru casa parohială un imobil, fostă sinagogă evreiască, cu 20 de camere, în

³¹⁹ *Ibidem*, f. 2.

³²⁰ *Ibidem*, f. 3 – 3 v.

³²¹ *Ibidem*, f. 5.

³²² *Ibidem*, f. 7.

³²³ *Ibidem*, f. 8-8v.

³²⁴ *Ibidem*, f. 9.

³²⁵ *Ibidem*, f. 12.

³²⁶ *Ibidem*, f. 16.

³²⁷ ANIC, Fond Președenția Consiliului de Miniștri (alb), dosar 345 / 1942-1943, f. 25.

apropierea bisericii ce urma să fie „un adevărat cămin românesc, cuprinzând în afară de locuințele personalului și cancelariile parohiale, o bibliotecă cu o sală de lectură și o sală de conferințe, concerte, expoziții”. Dirijorul corului bisericesc din Berlin era în 1942 Sergiu Celibidache, student la Conservatorul din Berlin³²⁸. Catapeteasma de la Huși a fost trecută bisericii din Berlin prin aprobarea mareșalului Ion Antonescu, urmând a se face în schimb pentru Catedrala Episcopală „una nouă la atelierul Episcopiei Aradului, în contul Domnului Mareșal”³²⁹.

Maria Antonescu, președinta Consiliului de Patronaj al Operelor Sociale, era informată la 18 noiembrie 1942 de către Ovidiu Al. Vlădescu și Petru Bănescu, de rezoluțiile marginale ale Mareșalului Ion Antonescu, Conducătorul Statului, la nota privitoare la situația bisericii ortodoxe române din Berlin, pentru a dispune „în ceea ce privește comandarea unei catapetesme noi la atelierul din Arad, în locul vechii catapetesme a catedralei din Huși, trecută Bisericii din Berlin”³³⁰. Mareșalul Ion Antonescu notase pe raportul preotului din Berlin: „Da. Să se facă una nouă la atelierul din Arad (știe D-na Antonescu) în contul meu”³³¹. Decizia a fost anterioară datei de 6 iulie 1942³³².

Maria Antonescu se adresează la 24 noiembrie 1942 în acest sens „Episcopului” Andrei al Aradului (de fapt locțiitor de episcop): „Prea Sfinție, / Ca urmare la adresa noastră Nr. 5866 din 6 iulie 1942, avem onoare a supune cunoștinței Prea Sfinției Voastre următoarele: / Conform aprobării Domnului Mareșal Antonescu, Conducătorul Statului, vechea catapeteasmă a Catedralei Episcopale din Huși, a fost trecută Bisericii din Berlin, urmând ca pentru Catedrala din Huși, să se facă una nouă la atelierul din Arad, în contul Domnului Mareșal. / Astfel fiind, vă rugăm Prea Sfinție ta să binevoii a lua legătură cu Catedrala Episcopală Huși pentru a vă comunica dimensiunile catapetesmei și a trece la execuție. / Primiți, vă rugăm, Prea Sfințite, expresiunea profundului nostru respect. / Președintă <ss> Maria Antonescu”³³³. Andrei al Aradului sugera Mariei Antonescu în decembrie 1942 „să i se dea voie acelei Episcopii să-și comande singură catapeteasma, deoarece în atelierul de la Mănăstirea Hodoș-Bodrog, lucrarea unei tâmplă – de proporții mai mari – reclamă timp chiar de doi ani și nu credem că Episcopia de Huși să poată aștepta atâta timp după ea”³³⁴.

Episcopul Grigorie Leu, „surprins de gestul Domnului Mareșal Antonescu fără să-l știm”, își exprimă sentimentele de bucurie față de executarea catapetesmei în atelierul de la Arad, în condițiile zbuciumului sufletesc legat de restaurarea catedralei, „neterminată nici în partea ei arhitectonică din cauza împrejurărilor și a formalităților ministeriale”. Episcopul Hușului purtase negocieri cu sculptori, a căror

³²⁸ *Ibidem*, f. 25; 27-28 (nota din 4 noiembrie 1942).

³²⁹ *Ibidem*, f. 72; reproducem și rezoluția: „Să se facă una nouă la atelierul din Arad (știe D-na Antonescu) în contul meu”.

³³⁰ *Ibidem*, f. 30.

³³¹ *Ibidem*, f. 83.

³³² *Ibidem*, f. 29.

³³³ *Ibidem*, f. 77.

³³⁴ *Ibidem*, f. 61.

planuri sunt trimise ierarhului arădean, admitând și folosirea celor de la Arad³³⁵. Președenția Consiliului de Miniștri solicita devizul catapetesmei la 8 februarie 1943³³⁶.

Dimensiunile catapetesmei și perioada lungă pentru confecționare (doi ani) nu puteau fi îndeplinite în atelierul mănăstirii Hodoș-Bodrog și au pricinuit refuzul Episcopiei Hușilor. Episcopul Grigorie Leu își asumă sarcina reparării vechii catapetesme și reaşezarea în biserica catedrală. Redăm rezoluția Mareșalului Ion Antonescu de pe un document din 26 februarie 1943: „*Eu m-am angajat pentru comanda catapetesmei la Arad. / Dacă nu se poate face nu am ce face. / Episcopia Huși să soluționeze deocamdată singură problema. / Am ajutat biserica în doi ani cu sume care depășesc ceea ce i s-a dat în 30 de ani. / Biserica a cam abuzat. Deși are fonduri proprii le ține ascunse și lasă totul în sarcina Statului. Asta nu se poate. / Mareșal Antonescu*”³³⁷.

Fig. VII

Catedrala Episcopiei Hușilor, așa cum era înainte de cutremurul din 1940.

Mareșalul Ion Antonescu era dispus să suporte costurile catapetesmei confecționate la Arad, nu în altă parte, așa cum era informat episcopul Grigorie Leu la 26 februarie 1943³³⁸ și care se pronunță pentru repararea aceleia vechi, destinate bisericii din Berlin³³⁹. Vechea catapeteasmă a rămas catedralei Episcopale din Huși³⁴⁰.

La ordinul mareșalului Ion Antonescu este executat la mănăstirea Hodoș-Bodrog un iconostas, destinat bisericii din Berlin, dar propus bisericii mănăstirii Arnota, unde este înmormântat domnul Matei Basarab (1632-1654)³⁴¹. Licităția va fi

³³⁵ *Ibidem*, f. 55.

³³⁶ *Ibidem*, f. 56.

³³⁷ *Ibidem*, 75; 79-80.

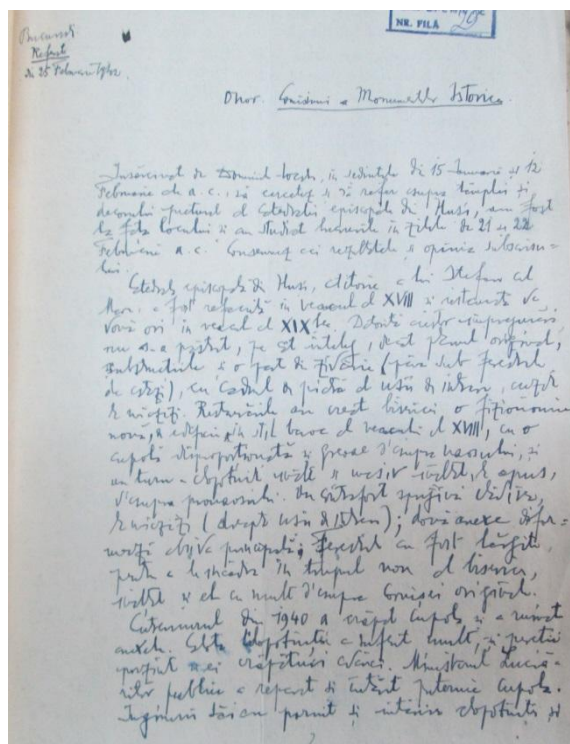
³³⁸ *Ibidem*, 76.

³³⁹ *Ibidem*, f. 81-82.

³⁴⁰ *Ibidem*, f. 87.

³⁴¹ *Ibidem*, f. 85, 86-87, 88-89, 90.

adjudecată în aprilie 1943 de către Pavel Cheleş, lucrările ridicându-se la 850000 de lei (550000 lei, contribuția episcopului Grigorie Leu și 300000 lei, primăria orașului Huși și Ministerul de Interne). Maestrului Pavel Cheleş i-a revenit și execuția mobilierului: iconostasul, strănile, scaunul arhieresc, din stejar sculptat, patinat în culoarea picturii. Ocuparea nord-estului României de armatele bolșevice a dus la instaurarea panicii și evacuarea elitelor locale (administrație, magistrați, preoți, profesori). Grigorie Leu convoacă protopopii, proistoșii și preoții la Huși, Bârlad și Vaslui. „Le-a arătat că orice revoluție evoluează; deci a evoluat și revoluția din U.R.S.S.”, amintind obligația clericilor de-a rămâne în mijlocul credincioșilor. Maestrul Pavel Cheleş, înspăimântat de bombardamentele din 4 și 5 iunie 1944 din Iași, aduce catapeteasma la Vaslui și o depozitează la biserica „Sfântul Ioan”, de unde este transportată la Huși cu un camion al Prefecturii județului Fălciu. Valoarea catapetesmei (500000 de lei) a fost achitată personal de Grigorie Leu, fără recurgerea la fondurile Episcopiei. Odată finalizate lucrările de restaurare, biserica catedrală este sfințită la 29 iunie 1945³⁴²

Referat semnat de I.D. Ștefănescu

³⁴² [Simeon Reli], *op. cit.*, p. 29.

Iconostas al Bisericii Catedrale de la mijlocul secolului al XIX-lea
-Muzeul Eparhial din Huși-

PALATUL EPISCOPAL

Arhitectul Ștefan Balș aprecia în referatul întocmit la 10 ianuarie 1938 vechimea pivniței de sub Palatul Episcopul ca un rest din timpul domnului Ștefan cel Mare (1457-1504)³⁴³.

Referatul arhitectului Ștefan Balș din 29 mai 1936 consemnează întocmirea proiectului pentru „*modificarea fațadei de Sud, spre grădină, a palatului Episcopul, clădire veche ridicată deasupra beciurilor vechiului palat Domnesc*”, planurile respectând indicațiile Episcopului Nifon Criveanu. C. Antonescu sugerează în

³⁴³ INMI, FCMI, dosar 1967 / 1936-1944, f. 20.

rezoluție aprobarea planului³⁴⁴. Lucrările au fost adjudicate de către antreprenorul Ioan Zamfirescu, mastru constructor de biserici din Bârlad, ale cărui raporturi cu Episcopul sunt destul de tensionate, așa cum reiese și din corespondența sa cu arhitectul Ștefan Balș din 5 noiembrie 1936, 17 decembrie 1936 și 24 mai 1937³⁴⁵.

Până în noiembrie 1936, conform planului întocmit de Ștefan Balș, „s-a construit la Episcopia Noastră o aripă spre Miază-Zi și s-a zidit o terasă. Lucrările nu s-au terminat pe deplin....cele deja efectuate au suferit deteriorări în cursul iernii”, Episcopul Nifon cerând la 7 aprilie 1937 arhitectului Horia Teodoru deplasarea la Huși pentru recepția lucrărilor, împreună cu Ioan Zamfirescu, antreprenorul acestora³⁴⁶. Valoarea lucrărilor efectuate la Palatul Episcopului în 1936 se ridică la 271287 lei³⁴⁷. În 1937 este aprobată suma de 65000 lei pentru „lucrările suplimentare la terasa și completarea ceardacului la Palatul Episcopul. Se va căuta să se facă și o ventilație lateral a bolților dacă va fi posibil, stabilindu-se un current de aer între boltă și terasă”³⁴⁸.

Palatul Episcopal din Huși

La 20 mai 1937 sunt încheiate procesele verbale de recepție a lucrărilor și noul deviz al lucrărilor ce urmau pentru finalizarea palatului și de deasupra beciului

³⁴⁴ INMI, FCMI, dosar 1966 / 1933-1940, f. 25; Vezi și f. 26-31 v.

³⁴⁵ *Ibidem.*,

³⁴⁶ INMI, FCMI, dosar 1967 / 1936-1944, f. 2.

³⁴⁷ *Ibidem.*, f. 12.

³⁴⁸ *Ibidem.*, f. 13.

(recepția este făcută de arhitectul Horia Teodoru)³⁴⁹. Procesul verbal din 7 iulie 1937 atestă examinarea de o comisie (pr. dr. Spiru Apostol, Panait Lupu) alături de arhitectul Ștefan Balș și antreprenorul Ioan Zamfirescu a lucrărilor executate, precum și recepția lor, anume: construcția din nou a unei aripi cu un ceardac la etaj și camera scării de servicii, iar la parter două camere de locuit, construcția din noua terasă de deasupra beciului, inclusiv adăpostul de la intrare, parapetele și scările. Valoarea lucrărilor executate se ridică la 272287 lei³⁵⁰.

La începutul anului 1938 Comisiunea Monumentelor Istorice aprobă „desființarea beciului din apropierea Palatului Episcopul și (...) sub cramă în rând cu celelalte beciuri ale Sf. Episcopiei. La reconstruire se va respecta întocmai, atât dimensiunile cât și felul în care sânt construiți pereții și bolțile beciului”³⁵¹ (a se vedea în anexă și referatul din 10 ianuarie 1938 întocmit de arhitectul Ștefan Balș).

„Sforțarea cea mare, ca totul să se pună la punct a fost în primele luni din anul binecuvântat 1945, când entuzasmul gătirei și redeschiderei catedralei se unea cu nădejdea păcei izbânditoare și alinătoare atâtor dureri, lipsuri și suferințe. În lunile Ianuarie, Februarie, Martie și Aprilie 1945, ne-am sbătut ca sfânta și istorica catedrala să se gătească și să se redeschidă, ca să reînceapă ruga caldă de evlavie pentru alinare și îndrumare”. Odată finalizate lucrările de restaurare, biserica catedrală este sfințită la 29 iunie 1945³⁵².

Vânzarea vechii catapetesme, strănilor și altor obiecte de cult, a fost făcută cunoscută comitetului de construcție a bisericii din satul Fedești la 27 august 1945, adjudecată în septembrie. Destinată bisericii din Berlin, catapeteasma ajunge la Fedești, unde așezarea va fi efectuată de pictorul Constantin Buhuși (a se vedea procesul verbal din 26 martie 1946), iar lăcașul de cult va fi sfințit la 10 noiembrie 1946 de către episcopul Grigorie Leu³⁵³.

ANEXE

1. 1936 august 28. - *Arhitectul Ștefan Balș scrie Episcopului Nifon Criveanu al Hușilor în problema lucrărilor de la cerdacul Palatului Episcopal.*

Serviciul tehnic No. 565 din 28 / VIII 1936

Prea Sfinției Sale

Nifon Episcop al Hușilor

Prea Sfințite Părinte,

³⁴⁹ *Ibidem*, f. 6.

³⁵⁰ *Ibidem*, f. 17.

³⁵¹ *Ibidem*, f. 1.

³⁵² [Simeon Reli], *op. cit.*, p. 34.

³⁵³ Costin Clit, *Biserica cu hramul Nașterea Maicii Domnului din satul Fedești (1937-1946)*, în „Est”.

Revistă de cultură, serie nouă, nr. 3, martie 2002, p. 47-48; Neculai Apostol, Gheorghe Gherghe, *Fedești Oameni și locuri*, Iași, Editura Kolos, 2012, p. 55-57.

Fiindu-mi imposibil să trec la Huși din cauza numeroaselor delegații avute în ultimele două săptămâni și neputând veni nici în zilele acestea, având un concediu de 6 zile, vă rog să binevoiți a dispune ca antreprenorul să-mi comunice în scris în mod amănunțit dacă are vreo lămurire de cerut în privința execuției lucrării. În ceea ce privește turnatul plăcii de beton este suficient ca să se supravegheze antrepriza în momentul amestecului betonului pentru ca să respecte dozajul indicat în deviz.

La viitoarea deplasare ce voi face la Huși adică pe la 11-12 septembrie voi aduce și detaliile pentru dușumeaua terasei, balustrada și streășina.

Vă rog să primiți Prea Sfințite asigurarea sentimentelor mele cele mai respectuase.

28 / VIII / 936

<ss> Șt(efan) B(alș)

INMI, FCMI, dosar 1966 / 1933-1940, f. 38.

2. 1936 septembrie 3. - Devizul nr. 2 întocmit de arhitectul Ștefan Balș privind reparațiile de la Palatul Episcopal din Huși.

Prea Sfințite Părinte,

Am onoarea a vă trimite alăturat 4 planuri cu detaliile cerute pentru cerdacul palatului Episcopal.

Pardoaseală de brad se va face numai la camerele interioare urmând ca pe terasa deschisă să se așeze un parchet din frize de stejar.

Articolul 18 din deviz se va modifica deci astfel: Parchet din frize de stejar de I / 0.12 / 0.02 cm., bine impregnate în carbolinicum, așezate direct pe un strat de smoală de I cm. grosime turnat pe un strat de asfalt de 2 cm. care va fi pus pe planșeul de beton armat care va fi prevăzut cu pantă de scurgere spre exterior. Prețul la mp. fără dala de beton va fi de 450 lei. În schimb la art. 8 se va scade de la 400 la 300 lei la mp.

Scara și vangul se vor face din beton armat precum și balustrada care se va face plină și se va tencui. Prețul se va modifica plătindu-se 350 lei ml. de treaptă și 200 lei de ml. balustradă.

Prețul global pentru balustrada cerdacului se va mări de la 6000 la 10000 lei baluștrii urmând să se facă din lemn de tei. Cornișa se va face identică și în prelungire cu cea existentă. În locul profilului superior se va face o pazie de lemn de stejar cu șipcă la partea de sus de dimensiuni identice cu acel profil, la 90 cm distanță de perete iar streășina se va face înfundată, cu scânduri geluite de brad cu șipci bătute peste încheieturi, vopsite de 3 ori în culoare de ulei, va fi de 360 lei la mp.

La intrarea în beci nu se va face streășină urmând ca olanele să se așeze direct pe boltă conform indicațiilor ce se vor da la fața locului.

Voi veni la Huși pe la 10 septembrie.

Vă rog să primiți Prea Sfințite expresia deosebitei mele considerațiuni.

3 septembrie 1936

Arhitect <ss> Ștefan Balș

INMI, FCMI, dosar 1967 / 1936-1944, f. 4, concept.

3. 1937 iulie 17. – *Referat justificator al devizului în valoare de 65000 de lei pentru continuarea lucrărilor la Palatul Episcopal din Huși.*

17 iulie 1937

REFERAT

Se înaintează spre aprobare alăturatul deviz în valoare de 65000 lei cuprinzând lucrările necesare pentru înlăturarea umezelei ce s-a ivit în pivniță și pentru terminarea ceardacului.

Umezeala care a apărut acum în pivniță poate proveni din două cauze.

1) Trecerea apelor de ploaie prin stratul izolator în zidăria bolții datorită proastei execuții a izolării care n-a fost executată conform devizului din cauza unei greșeli de tipar făcută în copia dată antreprenorului de către Episcopie în care s-a trecut „un strat de beton între două straturi carton asfaltat” în loc de „un strat de bitum ...”.

2) Umezeala care se formează în pivniță nu se mai poate evapora direct prin boltă și prin stratul de pământ care se găsea peste boltă din cauza stratului izolator actual.

Pentru îndreptarea acestui rău s-au prevăzut în deviz trei cutii de ventilație la partea superioară a bolței.

<ss> Arh. Ștefan Baș

INMI, FCMI, dosar 1967 / 1936-1944, f. 14, original.

4. 1937 decembrie 15. – *Episcopul Nișon Criveanu al Hușilor se adresează președintelui Comisiunii Monumentelor Istorice în privința modificării unui beci din preajma Palatului Episcopal.*

ROMÂNIA
SFÂNTA
EPISCOPIE A HUȘILOR
Nr. 8611
Huși
15 DEC(EMBRIE) 1937

DOMNULE PREȘEDINTE,

Prin adresa Noastră nr. 4049 / 936., am avut onoarea a Vă cere aprobarea modificării beciului situat spre M.Z., în imediata vecinătate a Palatului Episcopal.

Lucrarea s-a făcut după devizul și planul întocmit de serviciul arhitecturii acelei Onor. Comisiuni. Din nefericire, modificarea a dăunat bunei stări a beciului, care a prins a se umezi pe alocuri și în care picură apa pe două locuri. Am făcut aceasta cunoscut D-lor Arhitecți, care au indicat noi modificări, fără, însă, să garanteze îndepărtarea completă a neajunsurilor pricinuite prin modificarea făcută.

Cum acest lucru este prea apropiat de clădirea Reședinței Noastre și cum o nouă modificare – fără să asigure condițiunile de buna păstrare a vinului – ar cere noi și însemnate cheltuieli, avem onoare a Vă ruga să binevoiți a aproba desființarea acestui beci și rezidirea lui sub cramă în rând cu celelalte beciuri ale Episcopiei, fiind și mai la îndemâna lucrărilor viticole și degajând în același timp, privescerea fațadei spre M.Z. a Reședinței unde Noi vroim să facem o grădiniță cu peluză și flori.

Primiți, Vă rugăm, Domnule Președinte, Încredințarea deosebitei Noastre considerațiuni și arhieresti binecuvântări.

EPISCOP <ss> Nifon

Consilier Referent <ss> Pr. dr. Apostol

DOMNIEI SALE,

DOMNULUI PREȘEDINTE AL COMISIUNII MONUMENTELOR

ISTORICE

BUCUREȘTI

INMI, FCMI, dosar 1967 / 1936-1944, f. 19, original.

5. 1938 ianuarie 10. – *Referatul privitor la demolarea pivniței de lângă Palatul Episcopal din Huși.*

Tehnic no. 1295 10 / I / 938

Referat privind dărâmarea pivniței de lângă palatul episcopal din Huși

La palatul episcopal din Huși se găsesc două pivnițe, una chiar supt palat care este mai interesantă putând fi un rest din palatul lui Ștefan cel Mare și alta lângă palat în fațada Sud a cărui releveu se poate vedea în planurile alăturate.

Această pivniță având bolțile ieșite deasupra nivelului pământului împiedică crearea unei grădini care să completeze noua fațadă cu pridvor pe coloane a palatului.

Deoarece beciul nu prezintă un interes deosebit, după cum se poate constata din alăturatul releveu, sunt de părere să se aprobe dărâmarea cerută cu condiția ca în reconstruirea propusă să se respecte întocmai, atât dimensiunile cât și felul în care sunt construiți pereții și bolțile beciului, reîntrebuințându-se același material sau material identic cu cel vechi.

Arhitect <ss> Ștefan Balș

Notă: Starea beciului înainte de transformare.

Beciul era acoperit cu șarpantă ușoară rezemată pe un zid înconjurător de 1,70 m. înălțime și învelită cu tablă veche. Peste bolți era un strat de gunoi și pământ de umplutură.

Starea actuală a beciului (vezi planurile alăturate).

Acum beciul este acoperit cu o terasă din dale de beton puse pe un strat de nisip așternut pe un strat izolator.

Acest strat este pus pe o placă de beton ușor armat sprijinită pe o serie de arcuri de zidărie construite deasupra bolții cu umplutură de pământ între ele.

Umezeala care a apărut în pivniță se datorește probabil în parte schimbării de regim care s-a făcut prin așezarea unui strat izolator împiedicând evaporarea umezelii ce se făcea înainte prin bolți și în parte proastei execuții a izolării care permite infiltrarea apelor de ploaie în diverse puncte.

INMI, FCMI, dosar 1967 / 1936-1944, f.20, original.

6. 1939 mai 21. – *Ierodiaconul P. Albulescu transmite arhitectului de la Comisiunea Monumentelor Istorice dimensiunile și schița pentru contruirea locuinței slujitorilor de la schitul „Vovidenia” din Huși.*

21 Mai 1939

Huși

Stimate Domnule Arhitect,

Din ordinul Prea Sfințitului Episcop Nifon, Vă trimit dimensiunile locului destinat pentru construirea locuinței pentru personalul slujitor la acest schit. Aceste dimensiuni sunt. 18 m. lungime și 12 m. lățime. Pentru orientare am făcut alăturat și o schiță. Știu că a fost vorba să Vă trimitem și noi un plan, dar Dl. antreprenor nu ne-a făcut până acum; iar Prea Sfințitul ne-a spus că nu este nevoie, căci a vorbit cu domnia Voastră.

Cu toată stima,

<ss> Ierod(iacon) P. Albulescu

Schitul „Vovidenia” Huși

INMI, FCMI, dosar 1966 / 1933-1940, f. 43 , original.

7. 1940 noiembrie 23.- *Episcopul Grigorie Leu se adresează președintelui Comisiunii Monumentelor Istorice pentru a solicita prezența unui arhitect la Episcopia Hușilor, descriind și urmările cutremurului din 9 / 10 noiembrie 1940.*

ROMÂNIA

SFÂNTA

EPISCOPIE A HUȘILOR

Nr. 6318

Huși

1940 noiembrie 23

DOMNULE PREȘEDINTE,

Cutremurele cu îngrozirea celui din noaptea zilei de 10 crt., au umplut paharul ispășirilor neamului românesc. Eparhia Hușilor este dintre cele mai încercate.

Chiar din dimineața acelei duminici am plecat în lungul și în latul Eparhiei, cercetând, mângâind și ajutând.

Dezastrul e de neînchipuit. Orașul Bârlad, mare parte din Huși și din Vaslui e o ruină. Mai mult de 50% din biserici și mănăstiri sunt distruse, în mare parte monumente istorice.

1. Catedrala episcopală amenință cu prăbușirea, dacă turla din mijloc, complet zdruncinată, nu poate fi dărâmată.

Deasemeni reședința episcopală nu poate fi locuită.

2. La Huși, din 7 biserici parohiale numai în una se poate oficia.

3. La Bârlad din 13 biserici și 3 paraclise, două sunt prăbușite. Celelalte sunt amenințate. Numai în biserica domnească se poate oficia.

4. La Vaslui stricăciunile bisericilor sunt mai mici.

5. Mănăstirea Adam e cu totul ruinată; iar Rafaila și Grăjdenii zdruncinate din temelie.

6. Dintre bisericile rurale vizitate până în prezent de Noi 10 sunt prăbușite, restul se pot repara.

Și zilnic ne vin rapoarte cu arătări care mai de care mai dureroase.

Consilierii Referenți au plecat fiecare în câte un județ, ca împreună cu protoierii respectivi să împartă județele și să viziteze toate parohiile spre a lua măsurile ce se impun.

Eparhia Hușilor, pe lângă pierderile cu răpirea Basarabiei este cumplit lovită de dezastrul acestui cutremur. Trebuie să fie ajutată.

Întrucât de o săptămână chibzuim cu specialiști și antrenori locali să dărâmăm turla de pe cupolă, ca să scăpăm catedrala episcopală de o completă prăbușire și nimeni nu își ia răspundere pe lângă telegrama nr. 6261 din 18 crt., Vă rugăm insistent să binevoiți a trimite un domn arhitect spre a putea lua ultimile dispoziții pentru salvarea acestui monument istoric.

Primiți, vă rugăm, domnule președinte, asigurarea deosebitei Noastre considerațiuni și arhieresti binecuvântări.

Episcop <ss> Grigorie

Consilier Referent <ss> Pr. Anton Popescu

DOMNIEI SALE,
DOMNULUI PREȘEDINTE AL COMISIUNII MONUMENTELOR
ISTORICE-BUCUREȘTI.

Telgrama 2328

Sf. Episcopii a Hușilor

Mărti 26 Noemvrie curent va veni la fața locului d-l arhitect Horia Teodoru.

SECRETARUL

Comisiunii Monumentelor Istorice

INMI, FCMI, dosar 1966 / 1933-1940, f. 48-48 v, original.

8. 1940 decembrie 14. – *Episcopia Hușilor intervine la președintele Comisiunii Monumentelor Istorice în vederea trimerii unui arhitect pentru luarea de măsuri de reparare a bisericilor monumente istorice afectate de cutremurul din 9 / 10 noiembrie 1940.*

ROMÂNIA
SFÂNTA
EPISCOPIE A HUȘILOR
Nr. 6555
HUȘI, 14 DEC(EMBRIE) 1940

DOMNULE PREȘEDINTE,

La adresa Domniei-Voastre nr. 2392 / 940, avem onoare a Vă aduce la cunoștință următoarele:

Prea Sfințitul Episcop a luat cunoștință de grija ce purtați bisericilor monumente istorice, însă îndrumările Domniei-Voastre trebuie să fie date la vreme. Sunt biserici vechi și greu stricate în urma cutremurului, la a căror refacere este nevoie de imediate lămuriri, mai ales că în multe locuri reparația lor trebuie făcută neîntârziat.

Pe de altă parte, Comisiunea prea tergiversează lucrurile. Astfel, cu toate că pentru Catedrala Episcopală, monument istoric însemnat ca fiind ctitorie a lui Ștefan cel Mare, și care, în urma cutremurului amenință cu prăbușirea, am rugat Comisiunea să trimită un domn Arhitect spre a vedea ce este de făcut – nici până astăzi nu a venit nimeni.

Noi vom comunica preoților să respecte deciziile dispozițiunile Domniei-Voastre, deoarece toate bisericile deteriorate vor fi reparate sau refăcute imediat ce campania de lucru va îngădui aceasta.

Primiți, Vă rugăm, Domnule Președinte, asigurarea deosebitei noastre considerațiuni.

Din Ordin,
CONSILIER REFERENT <ss> Pr. Anton Popescu
Șef de birou <ss> Al. Filiiță

DOMNIEI SALE
DOMNULUI PREȘEDINTE AL COMISIUNII MONUMENTELOR
ISTORICE
-BUCUREȘTI

INMI, FCMI, dosar 1966 / 1933-1940, f. 47, original.

9. 1941 ianuarie 27. - *Adresa Episcopului Grigorie Leu cu privire la situația Catedralei Episcopale după cutremurul din 9 / 10 noiembrie 1940.*

ROMÂNIA
SFÂNTA

EPISCOPIE A HUȘILOR
 SECȚIA ECONOMICĂ
 Nr. 351
 Huși, 27 IAN(UARIE) 1941
 DOMNULE SECRETAR,

La adresa Domniei Voastre nr. 2574 a.c., avem onoare a vă face cunoscut că dată fiind însemnătatea Catedralei Sfintei Episcopii, ctitorie a lui Ștefan cel Mare, cum și starea ei gravă de deteriorare, instrucțiunile date de Domnia Voastră de la distanță prin sus zisa adresă nu Ne poate servi la nimic, așa că Noi vom proceda cum Ni se indică situația vădită și nu după aceste instrucțiuni teoretice.

Primiți, vă rugăm, Domnule Secretar, asigurarea deosebitei Noastre considerațiuni și arhieresti binecuvântări.

EPISCOP <ss> † Grigorie
 Consilier referent <ss> Pr. Dr. Spiru I. Apostol

DOMNIEI SALE
 DOMNULUI SECRETAR AL COMISIUNII MONUMENTELOR
 ISTORICE DE PE LÂNGĂ MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE,
 CULTELOR ȘI ARTELOR
 BUCUREȘTI

INMI, FCMI, dosar 1968 / 1940-1941, f. 2, original.

10. 1941 februarie 26. - *Episcopul Grigorie Leu solicită președintelui Comisiunii Monumentelor Istorice trimiterea unui arhitect la Huși.*

ROMÂNIA
 SFÂNTA
 EPISCOPIE A HUȘILOR
 Nr. 1071
 Huși, 26 FEB(RUARIE) 1941

Domnule PREȘEDINTE,

După cum v-am mai comunicat, Catedrala episcopală a fost greu lovită de cutremurul din 10 Noiembrie.

Turnul cel mare trebuie numaidecât dat jos, el amenințând întreaga construcție. La dărâmarea lui se lucrează mereu.

Dar pentru a ști ce avem de făcut de acum înainte, dacă trebuie sau nu să mai ridicăm altă turlă, dacă se mai poate reface pictura acestui sfânt lăcaș ctitorie a lui Ștefan cel Mare, etc.

Vă rugăm să binevoiți a dispune ca un domn arhitect să vină neîntârziat la fața locului spre a întocmi devizele necesare și a da meșterilor îndrumările cuvenite.

Primiți, Vă rugăm Domnule Președinte, asigurarea deosebitei noastre considerațiuni și arhiereshi binecuvântări.

EPISCOP <ss> † Grigorie

Consilier referent <ss> Pr. Anton Popescu

D-SALE

D-LUI PREȘEDINTE AL COMISIUNII MONUMENTELOR

ISTORICE

BUCUREȘTI

INMI, FCMI, dosar 1968 / 1940-1941, f. 3, original.

11. 1941 martie <ante 29>. - *Referatul arhitectului Ștefan Balș de înștiințare a Episcopiei Hușului de trimiterea memoriului privind starea bisericii după cutremur, a devizului și proiectului de refacere a turlei.*

Referat

1 memoriu

1 deviz

3 planuri

Pentru Episcopia Hușilor

Se înaintează alăturat un memoriu arătând starea în care se găsește biserica după cutremur și lucrările necesare, însoțit de un deviz în valoare de 3000000 din care:

1350000 pentru refacerea turlei și consolidare

1650000 pentru tâmplă și pictură.

Acest deviz ce se înaintează spre aprobare împreună cu proiectul pentru refacerea turlei cu schelet de beton armat, păstrându-se întocmai forma veche, urmează a se trimite, conform cerinței d(omnu)lui general Georgescu, ministru a Lucrărilor Publice și Comunicații, serviciului tehnic al aceluși Minister, pentru întocmirea proiectului de beton armat și pentru a se îndeplini formele necesare acordării fondului de reparative.

Arhitect <ss> Ștefan Balș

După facerea corespondenței mi se va înapoia Dosarul, trebuind să-l dau personal d(omnu)lui ing(iner) Niculescu, aceasta pentru a nu pierde vreme.

<ss> Ștefan Balș

INMI, FCMI, dosar 1968 / 1940-1941, f. 17, original.

12. 1941 martie 30. – *Memoriul întocmit de inginerul Iosif Niculescu și arhitectul șef Ștefan Balș privind situația bisericii catedrale din Huși în urma cutremurului din 9 / 10 noiembrie 1940.*

MEMORIU

asupra stărei bisericii Episcopiei Hușilor după cutremurul din 10 Noiembrie 1940

În urma delegației primite, cercetând starea bisericii în ziua de 20-III-941, subsemnații inginer Iosif Niculescu, delegat a Ministerului de Lucrări Publice și Comunicații și arhitect Ștefan Balș, delegat a Comisiunii Monumentelor Istorice, am constatat următoarele:

Turla mare a Pantocratorului construită în cărămidă lucrată cu mortar de proastă calitate, slab în var, a fost atât de rău crăpată, amenințând cu prăbușirea încât a fost nevoie să se ia măsuri pentru dărâmarea ei. Această lucrare începuse, fiind deja desfăcută zidăria la partea superioară pe circa 1 / 3 din înălțime. Acoperișul însă cu toată șarpanta și învelitoarea de aramă, a fost lăsat pe loc, ridicându-se de pe pardoseala bisericii o schelărie care a rămas sprijinit în timp ce se urmează cu dărâmarea pereților. Acest lucru s-a făcut în vederea eventualei refaceri a turlei, pentru a nu mări cheltuiala cu desfăcutul și refăcutul șarpantei voluminoase și a nu aduce stricăciuni tablei de aramă.

Constatând că zidăria de proastă calitate a turlei coboară până la 0,40 m, deasupra nașterii trompelor, adică 0,80 m. peste cheia arcurilor mari, am dispus ca pereții turlei să fie dărâmați până la acest nivel, de la care începe o zidărie mai veche de foarte bună calitate.

Constatând deasemeni că schelăria sprijinind acoperișul turlei nu este de ajuns de solidă, unii din stâlpi fiind prea subțiri, iar alții din cauza înălțimei lor și contravântuirii insuficiente suferind un început de flambaj, s-a dispus întărirea acestei schelării. Pentru refacerea turlei, se va prevedea un schelet din stâlpi de beton armat așezate pe un cadru de grinzi de beton armat puse la nivelul zidăriei sănătoase, astfel armate încât să transmită greutatea turlei numai pe zidăria pereților exteriori, arcurile rămânând descărcate și legați între ei cu centuri de beton armat sub ferestre, la nașterea bolții și la cornișă. Turla se va reface exact ca și cea veche. Tot scheletul de beton armat se va așeza astfel ca, spre interior să poată fi captușit cu cărămidă, pentru a evita stricarea picturii din cauza contactului direct cu betonul. Pentru același motiv cupola se va face din cărămidă de 0,14, sprijinindu-se la naștere pe colacul de beton armat prevăzut anume cu un pat de plecare. Pentru o mai bună legătură cu zidăria de umplutură a pereților dintre grinzi, se va vedea dacă nu este cazul de a se întrebuița chiar această zidărie cu cofraj a stâlpilor. Pentru a se putea lucra centura cornișei, din cauza șarpantei acoperișului, se va prevedea un spațiu liber între talpa șarpantei și centură de circa 0,40 m., care se va zidi ulterior împănându-se cu grijă. Deasemeni se vor prevedea legături de fier între stâlpi de beton și șarpanta acoperișului.

Pereți și bolți

Pereții bisericii, din cărămidă și în fațadă din cărămidă cu câte un rând de piatră intercalată la intervale regulate, au grosime de circa 1,30 m. Bolțile sunt de cărămidă. În pridvor, pronaos, naos și Altar s-au produs numeroase crăpături din care unele au străbătut toată grosimea zidăriei, apărând și în fațade.

Deasemeni bolțile au crăpături iar arcurile mari transversale s-au desfăcut la cheia, de unde au căzut chiar cărămizi.

Toate aceste crăpături nu prezintă mare pericol. Pentru a preîntâmpina însă o eventuală împingere a bolților și arcurilor în cazul unui nou cutremur asupra zidăriei slăbite va fi nevoie de așezarea unor tiranți de fier care să lege cei doi pereți laterali între ele. Cheile arcurilor se vor reface iar crăpăturile se vor țese.

Tencuieli. Toată tencuiala de-a lungul crăpăturilor trebuie dată jos. Ceea ce este însă mai grav este că s-a constatat că tencuiala veche este burdușită pe aproape toată suprafața interioară a bisericii ceea ce înseamnă că pictura existentă a lui Tătărescu este pierdută, trebuind să fie dată jos. Dealtfel și această pictură, în afară de tencuială, fiind cu ulei și formând deci un strat impermeabil s-a coșcovit din cauza umezelii din zid. Prin urmare chiar suprafețele de s-ar putea salva în locurile unde s-ar găsi tencuiala sănătoasă vor trebui cercetate de către un pictor socialist și consolidate, în scopul de a păstra cât mai posibil din această pictură, una din cele mai bune ale lui Tătărescu.

În afară de aceste lucrări vor mai fi necesare reparații la învelitoare, la mobilier, la tâmplărie, precum și lucrări de vopsitorie și zugrăveli.

Turnul clopotniță deasupra pridvorului, construit cu zidărie veche, a rezistat bine, având numai câteva crăpături neînsemnate.

Constatări arheologice

Din cercetările făcute s-au putut face următoarele constatări: Nu s-a găsit în afară de ușa intrării, nimic în actuala construcție a bisericii care să dovedească o eventuală conservare din arhitectura vechii biserici a lui Ștefan cel Mare. Turla Pantocratorului este înălțată recent. Felul de construcție al pereților dovedesc o epocă recentă.

Ferestrele în afară de cele ale pridvorului în fațada Vest care sunt făcute în blocuri mari de piatră de talie, sunt noi.

Socul este din zidărie de cărămidă amestecată cu piatră neregulată și blocuri de piatră de talie, care nu a fost aparentă.

Singura urmă găsită care ar putea fi de pe vremea vechii biserici este ușa de intrare și porțiunea din soclul ascuns acum de zidăria antepridvorului adaos.

Profilul de piatră a soclului este asemănător cu cele din acea epocă, iar cadrul de piatră a ușii, cu profilul întreg rămas numai la partea superioară ar putea deasemeni data de atunci.

Dacă nu se poate obține dărâmarea completă a antepridvorului atât de urât, alipit la intrare, va fi necesară în ori și ce caz dărâmarea peretelui acestui antepridvor ce se sprijină în parte pe profilul soclului ascunzându-l, pentru a degaja peretele bisericii în jurul ușii de la intrare, în scopul de a pune în valoare urmele vechi existente.

Inginer
Arhitect <ss> Ștefan Balș
30-III-941

INMI, FCMI, dosar 1968 / 1940-1941, f. 1-1v, original; INMI, FCMI, dosar 1968 / 1940-1941, f. 12-12 v, 16, original.

13. 1941 mai 9. – *Referatul arhitectului Ștefan Balș privitor la lucrările suplimentare de adăugat la devizul pentru reparația bisericii catedrale din Huși.*

Referat
-1 deviz

Pentru lucrările suplimentare de adăugat la devizul de reparații a Episcopiei Hușilor.

În urma dărâării zidăriei turlei, cupola de lemn învelită cu aramă rămăsese sprijinită pe o schelărie din bile de lemn. Din cauza unei vijelii puternice, această cupolă care fusese sprijinită dar nu legată de schelă, a fost luată pe sus de vânt ca o umbrelă și a zburat căzând la o oarecare distanță de biserică, neproducând nici o altă stricăciune.

A fost desfăcută, depozitându-se materialul în vederea reîntrebuințării.

Urmează să se adauge la devizul de reconstruire a turlei și costul refacerii cupolei.

Se înaintează spre aprobare alăturatul deviz în valoare de 240000 lei, în care se prevede refacerea parțial a învelitoarei cu tablă de aramă ce se va putea reîntrebuința, restul făcându-se pentru moment cu tablă galvanizată.

S-ar putea poate obține restul de tablă de aramă de la Ministerul Coordonării, cerându-se liberarea cantității necesare.

9-V-941

Arhitect <ss> Ștefan Balș

INMI, FCMI, dosar 1968 / 1940-1941, f. 33, original.

14. 1941 iunie 6. – *Referatul arhitectului Ștefan Balș privitor la prăbușirea turlei și întocmirea devizului.*

3. VI. (1)941

Referat

Pentru dărâmarea turlei Episcopiei Hușilor

Fiind delegat cu cercetarea stărei bisericii în vederea întocmirii unui deviz și pentru a hotărî asupra dărâmării turlei, am fost la fața locului împreună cu d(omnu)l ing(iner) Niculescu, trimis de către d(omnu)l ministru a Lucrărilor Publice, în ziua de 20 martie 1941 și am constatat următoarele, arătate și în memorial anexat dosarul

De pe urma cutremurului numai turla Pantocratorului suferă mai mult, amenințând cu prăbușirea, pe când restul, pereți, bolți și turn clopotniță, deși având numeroase crăpături atrăgând desprinderea tencuielilor și distrugerea picture, se putea consolida fără dărâmare.

Pentru a preîntâmpina accidentele ce s-ar fi putut produce prin prăbușirea turlei într-o bună zi, era necesară dărâmarea.

La repetatele cereri și telegrame ale PSS Episcopul Hușilor rămase fără răspuns, organele tehnice ale Com(isiunii) Mon(umentelor) Ist(orice) fiind concentrate iar celelalte ale Ministerelor prea ocupate în urma cutremurului, s-a apelat la tehnicienii locali.

Singurul care s-a încumetat să primească această lucrare care prezintă un adevărat pericol din cauza proastei construcții a turlei cu cărămidă nouă prost legată cu un mortar slab, a fost un domn Diculescu.

Pentru a reduce din cheltuielile necesare la reconstruirea turlei s-a hotărât să se păstreze cupola sprijinind-o pe o schelă de lemn pornind din pardoseală, dărâmându-se numai pereții turlei.

În ziua deplasării la fața locului, lucrarea de dărâmare se executase pe circa $\frac{1}{3}$ din înălțime.

Am dispus continuarea lucrării de dărâmare până la nivelul pragului ferestrelor și am cerut întărirea schelăriei care avea bile insuficient contravântuite la partea inferioară fiind, din cauza lungimei lor, supuse flambajului, și bile prea subțiri la partea superioară.

Aceste întăriri, după câte ni s-a comunicat ulterior, au fost făcute.

Nu am cerut însă legarea șarpantei de această schelă neprevăzând posibilitatea existenței unui vânt destul de puternic pentru a ridica în sus enorma greutate a cupolei.

Acest lucru însă s-a întâmplat în ziua de 29 / IV când în urma unei furtuni cumplite, cupola a fost suflată de vânt ca o umbrelă și aruncată în afara acoperișului bisericii după spusele martorilor oculari de faptul că prăbușirea nu s-a făcut pe acoperișul bisericii ci în afară.

Acest lucru a fost constatat de subsemnatul cu ocazia deplasării făcute la Huși în ziua de 1 Mai, după această catastrofă și au fost arătate în referatul anexat dosarului.

Concluzii

1. Angajarea d(omnu)lui Diculescu a fost făcută din lipsa altora (afirmație a Episcopiei).

2. Începerea dărâmării s-a început înainte de aprobarea Com(isiunii) Mon(umentelor) Ist(orice) din cauza timpului îndelungat (4 luni) ce trecuse fără sosirea vreunui delegat cu cererile repetate. Cu ocazia deplasării delegatului din 1941 s-a aprobat dărâmarea turlei, care:

a) putea să se prăbușească de pe o zi pe alta fiind(...).

b) era un adaos recent (1912).

3. Menținerea pe loc a acoperișului, în loc de a se dărâma cu pereții era o soluție bună.

4. Prăbușirea cupolei s-a produs din cauza lipsei de lemne între schele și șarpantă în vederea ridicării produselor (...) care nu a fost prevăzut nici de d(omnu)l ing(iner) Niculescu.

5. „Istoricul” turn este un adaos recent care merită să (...) numai din cauza siluetei generale a monumentului.

6. Costul dărâmării se ridică (---) lei, sumă (...) subsemnatul.

7. Schela a fost văzută, în partea ce mai rămăsese în picioare, adică până la nivelul pandantivelor, de subsemnatul în ziua de 1 Mai.

Arhitect <ss> Ștefan Balș

INMI, FCMI, dosar 1968 / 1940-1941, f. 20-20 v., original.

15. 1941 august 23. - *Episcopul Grigorie Leu al Hușului solicită Ministrul Culturii Naționale și al Cultelor dispunerea unui specialist de la Comisiunea Monumentelor Istorice pentru întocmirea devizelor necesare lucrărilor de pictură de la biserica catedrală.*

ROMÂNIA
SFÂNTA
EPISCOPIE A HUȘILOR

Nr. 4836

Huși, 23 AUG(UST) 1941

DOMNULE MINISTRU,

În urma aprobării Domnului General Ioan Antonescu –Conducătorul Statului – a sumei de 3000000 lei pentru restaurarea Catedralei din Huși, lucrările de zidărie au și început, fiind executate în regie de către Ministerul Lucrărilor Publice prin dl. Inginer Inspector Iosif Niculescu.

Întrucât lucrările de pictură și sculptură la această catedrală, cer un timp mai îndelungat, Vă rugăm, Domnule Ministru, a dispune să se prezinte de la Onor. Comisie a Monumentelor Istorice specialist pentru întocmirea devizelor necesare și angajarea și acestor lucrări.

Primiți, Vă rugăm, Domnule Ministru, încredințarea deosebitei Noastre considerațiuni și arhieresti binecuvântări.

EPISCOP <ss> † Grigorie Leu

Consilier referent <ss>

DOMNULUI MINISTRU AL CULTURII NAȚIONALE ȘI AL CULTELOR
SUBSECRETARIATUL DE STAT AL CULTELOR - BUCUREȘTI

INMI, FCMI, dosar 1968 / 1940-1941, f. 40, original.

16. 1941 decembrie 19.- *Pavel V. Cheleş se oferă să execute scheletul catapetesmei.*

PREA SFINȚITE STĂPÂNE,

Subsemnatul Pavel V. Cheleş, am studiat situația refacerii catapetesmei de la Catedrala Episcopiei din Huși.

Se pot întrebuița icoanele iar scheletul cu toată sculptura veche trebuie înlocuită fiind și putredă și în stilul nepotrivit vremii și unei catedrale Episcopale.

Conform studiului făcut și indicațiilor date de P.S. Voastră – mă ofer să execut scheletul catapetesmei – după modelul indicat (catapeteazma bisericii de la Târgu-Jiu) din lemn de stejar vechi – schelet monumental – încadrând complet scopul și menirea.

Culoarea antică va fi patinată reliefând părțile ieșinde pentru efectul dorit, îmbibat în ulei fiert.

Patina va fi din cherlac maculat cu ceară de albine dizolvată în terpenină.

Costul total al lucrărilor montat loco este de lei 540000 (cinci sute patru zeci mii lei).

Totodată depun garanția legală de 6 %.

Sfânta Episcopie îmi va avansa 30 % din valoarea totală pentru procurarea materialului, iar restul de plată a lucrării se va face în trei rate, adică: la 15 Martie 1942, lei 150000, la 15 Iunie 150000 lei, iar restul la complecta terminare.

Lucrările vor fi terminate și predate complet la 30 Septembrie 1942.

Primiți, Vă rog, Prea Sfințite, asigurarea deosebitului meu respect.

<ss> P(avel) V. Cheleş
Iaşi, str. Oastei, 17.

PREA SFINŢIEI SALE
PREA SFINŢITULUI EPISCOP AL EPARHIEI HUŞILOR

Rezoluţie: 20 / XII / 1941 / Vom aviza după ce ni se va prezenta planul şi devizul legal.

<ss> Grigorie

INMI, FCMI, dosar 1969 / 1940-1941, f. 1, original.

17. 1942 ianuarie 15. – *Episcopul Grigorie Leu al Huşului intervine pe lângă preşedintele Comisiunii Monumentelor Istorice privind lucrările de restaurare ale bisericii catedrale, picturii şi confecţionarea catapetesmei.*

ROMÂNIA
SFÂNTA
EPISCOPIE A HUŞILOR
SECŢIA ADMINISTRATIVĂ
Nr. 190

Huşi, 15 ianuarie 1942

Domnule preşedinte,

Catedrala episcopală de la Huşi fiind avariata de cutremurul din Noemvrie 1940, zidăria se restaurează în regie de Ministerul Lucrărilor Publice. Lucrările fiind în curs, se impune modificarea şi reducerea adăugirilor şubrede şi neestetice.

Pe lângă lucrările de zidărie, catapeteasma şi pictura cer timp şi trebuie să înceapă din vreme, putându-se lucra şi iarna. Pentru aceasta au venit la faţa locului doi specialişti: dl Gheorghişă ca reprezentant al Monumentelor Istorice şi dl P. Cheleş, maestru sculptor la Liceul Industrial din Iaşi.

Dl. P. Cheleş a alcătuit şi alăturatul plan de restaurarea catapetesmei.

Întrucât Domnul Mareşal Ion Antonescu, Conducătorul Statului, aprobând suma pentru restaurare, a dat în seama Ministerului Lucrărilor Publice executarea;

Întrucât Domnul Mareşal Ion Antonescu a dispus să se execute şi în timpul iernii ce se poate;

Întrucât Onor. Comisia Monumentelor Istorice trebuie să rânduiască şi să controleze executarea restaurării unei catedrale episcopale,

Vă rugăm a) a aproba planul de restaurare al catapetesmei şi întregului mobilier cu devizul respectiv, intervenind la Ministerul lucrărilor Publice pentru eliberarea sumei;

b) A dispune o nouă studiere la faţa locului pentru restaurarea picturii în combinaţie cu adăugirile zidăriei, ca la vară să se poată începe lucrările, părerile fiind împărţite.

Primiţi Vă Rog Domnule Preşedinte asigurarea deosebitei Noastre consideraţiuni şi arhieresti binecuvântări.

EPISCOP <ss> † Grigorie.
Consilier Referent <ss> Pr. Anton Popescu

Rezoluție: 15 I 942 / Comisiunea delegă pe d(omnul) professor I. D. Ștefănescu pentru cercetarea lucrărilor la fața locului, după care d(omnia) sa va face propuneri. / <ss> V. Brătulescu.

Domniei Sale
Domnului Președinte al Comisie Monumentelor Istorice București.

INMI, FCMI, dosar 1969 / 1940-1941, f. 3-3 v., original.

18. 1942 februarie 5. *Episcopul Grigorie Leu al Hușului intervine pe lângă președintele Comisiunii Monumentelor Istorice și transmite planul și devizul confecționării catapetesmei din biserica catedrală.*

ROMÂNIA
SFÂNTA
EPISCOPIE A HUȘILOR
SECȚIA ADMINISTRATIVĂ
Nr. 580

Huși, 5 februarie 1942

Domnule PREȘEDINTE,

Domnul Mareșal Ion Antonescu, conducătorul Statului a aprobat suma de 3000000 lei pentru restaurarea catedralei episcopale, prin Ministerul Lucrărilor Publice.

Întrucât nu s-a hotărât definitiv cum trebuie să se restaureze pictura și întrucât întreaga restaurare nu se va putea face cu suma repartizată, ați delegat pe Dl Profesor I. D. Ștefănescu să vină la fața locului.

Cum vremea este potrivnică și D-sa nu poate să vină iar lucrarea catapetesmei întârzie,

Vă alăturăm planul și devizul întocmit rugându-vă a interveni la Ministerul Lucrărilor Publice pentru a începe imediat executarea.

Primiți, Domnule Președinte, asigurarea considerației și ale noastre arhieresti binecuvântări.

EPISCOP <ss> † Grigorie.

Consilier Referent <ss> Ic. Anton Popescu

Rezoluție: Având în vedere că tâmpla de la Sf. Episcopie a Hușilor este fără valoare istorică și artistică (de la 1890), Comisiunea nu se opune la facerea unei tâmples noi, în felul proiectului prezentat de P. Sf. Episcop al locului.

Domniei Sale
Domnului PREȘEDINTE al Comisiunii Monumentelor Istorice BUCUREȘTI.

INMI, FCMI, dosar 1969 / 1940-1941, f. 4, original.

19. 1942 februarie 12. *Comisiunea Monumentelor Istorice aduce informații despre aprobarea planului și devizului de restaurare a catapetesmei și cere eliberarea sumei respective de Minister.*

Ministerul Lucrărilor Publice și Comunicațiilor

Loco

178 / 12 / II / 942

Episcopia Hușilor cu adresa Nr. 580 / 1942 ne înaintează planul pentru restaurarea catapetesmei cu devizul respectiv de la catedrala episcopală întocmit de d(omnu)l sculptor P. Cheleş.

Comisia în ședința de la 12. II. 1942, examinându-l l-a aprobat.

Întrucât restaurarea catapetesmei cere timp, iar Episcopia nu poate sta fără biserică mai ales în acele părți unde refacerea sufletească este urgentă, vă rugăm să binevoiiți a dispune executarea, eliberând suma prevăzută în deviz.

În urmă, vă vom înainta și planul cu devizul pentru restaurarea picturii.

Președinte <ss> Al. Lapedatu

Director <ss> V. Brătulescu

INMI, FCMI, dosar 1969 / 1940-1941, f. 5.

20. 1942 februarie 12. *Adresa Comisiunii Monumentelor Istorice cu privire la aprobarea planului și devizului de restaurare a catapetesmei și cere eliberarea sumei respective de Minister.*

Domnule Ministru

Episcopia Hușilor, cu adresa N° 580, ne prezintă planul catapetesmei cu devizul respective, al catedralei episcopale, întocmit de d(omnu)l sculptor Cheleş.

Comisia Mon(umentelor) Istorice, în ședința de la 12 / II a.c., examinându-l l-a aprobat.

Pentru pictură va merge la Huși D(omnu)l Profesor I.D. Ștefănescu, pentru a studia modalitatea restaurării.

Întrucât restaurarea catedralei cere timp. Întrucât episcopia nu poate sta mult fără de biserică, mai ales în acele părți unde refacerea sufletească în duh creștin și românesc e mai urgentă.

Vă rugăm să binevoiiți a dispune executarea eliberând suma (...) deviz.

În urmă vă vom înainta și planul cu devizul pentru restaurarea picturii.

INMI, FCMI, dosar 1969 / 1940-1941, f. 6, concept.

21. 1942 februarie 17. *Ministerul Lucrărilor Publice și al Comunicațiilor își exprimă acordul pentru confecționarea unei noi tâmplice și a strănilor în limitele fondului de 3000000 de lei, aprobat de mareșalul Ion Antonescu pentru catedrala din Huși.*

ROMÂNIA

MINISTERUL LUCRĂRILOR PUBLICE ȘI AL COMUNICAȚIILOR
DIRECȚIUNEA TEHNICĂ DE LUCRĂRI PUBLICE ȘI COMUNICAȚII
MINISTERUL CULTURII ȘI AL ARTELOR

Subsecretariatul de Stat al Cultelor și Artelor

Nr. 6267 / 1/ 1942 din 17 febr(uarie) 1942

Pentru reparațiunile stricăciunilor produse de cutremur bisericii catedrale a Episcopiei Hușilor, Domnul Mareșal I. Antonescu a aprobat pe seama acestui Departament un fond de 3000000 lei din bugetul general al Statului, pe baza unui deviz întocmit de Comisiunea Monumentelor Istorice din care fond, Ministerul de Finanțe ne-a și pus la dispoziție, încă de anul trecut suma de 1000000 lei.

În acest deviz, s-a prevăzut pe lângă reconstrucția din nou a turlei pantocratorului și facerea reparațiunilor zidăriei crăpate etc. în valoare de 1580000 lei, și reparațiunea tâmplei vechi și a picturii existente.

Prea Sf(inția) Sa Episcopul de Huși a cerut insistent construcțiunea din nou a tâmplei și a mobilierului: strain, iconostas și tetrapod.

În acest scop, a prezentat Comisiunei Monumentelor Istorice anexata planșă însoțită de o ofertă-deviz în valoare de 890000 lei.

Comisiunea Monumentelor Istorice, cu adresa Nr. 178 din 12 februarie 1942, ne-a adus la cunoștință că nu se opune la construcțiunea unei tâmplei noi, după pro(i)ectul prezentat de Prea Sf(inția) Sa Episcopul de Huși, pentru că tâmpla veche este fără valoare istorică și artistică.

Având în vedere că:

- a. - Devizul initial a fost întocmit de Comisiunea Monumentelor Istorice;
- b. – Biserica este declarată monument istoric,
- c. – Tâmpla veche este fără valoare istorică și fără valoare artistică (după cum afirmă Comisiunea Monumentelor istorice, anexată în copie), Departamentul Lucrărilor Publice, este de acord în principiu cu construirea unei tâmplei noi și a strănilor, etc. în limita fondului de 3000000 lei, rămânând ca pentru terminarea picturii să se avizeze asupra fondurilor ce vor mai fi necesare, atunci când va fi timpul execuției ei.

Fiind vorba de o lucrare de artă de natură pur bisericească într-un monument istoric, vă rugăm să binevoiți a dispune ca organele D(umnea)v(oa)s(tră) de specialitate să examineze atât planșa cât și devizul anexat și să ne dați avizul D(umnea)v(oa)s(tră).

Ministru <ss>

Director <ss> M. Nicolescu.

Notă: Rugăm a ni se restitui odată cu răspunsul D(umnea)v(oa)s(tră) și planșa și oferta-deviz, vizate de D(umnea)v(oa)s(tră).

INMI, FCMI, dosar 1969 / 1940-1941, f. 8-8v., original.

22. 1942 martie 14. „Antemăsurătoare deviz pentru ridicarea unui pridvor nou în locul celui actual”, elaborată de arhitectul Ștefan Balș.

Episcopia Hușilor

Antemăsurătoare deviz pentru ridicarea unui pridvor nou în locul celui actual

1) Dărâmarea pridvorului actual, cuprins strânsul, alesul și depozitul în tregului material care se va măsura și se va preda cu Proces verbal delegatului Episcopiei.					
2) Săpătură	m.c. 8 x	150	-	-	-
	1200.				
3) Beton cu fundație cu 150 kg. ciment la	m.c. 8 x	2800	-	-	-
	22400.				
4) Beton la soclu și trepte cu 200 kg ciment la	m.c. 4 x	3000	-	-	-
	12000.				
5) Zidărie de cărămidă presată lucrată, lucrată cu mortar de ciment la stâlpi, pereți și cornișă, cuprins profile	m.c. 30 x	3500	-	-	-
	105000.				
6) Idem la arcuri și boltă, cuprins tipare	m.c. 5 x	4000	-	-	-
	20000.				
7) Zidărie armată conform indicațiilor ce se vor da	m.c. 1,50 x	8000	-	-	-
	12000.				
8) Planșeu de beton armat cu 350 kg ciment la m.c	m.p. 10 x	11000	-	-	-
	120000				
9) Tencuieli la stâlpi, pereți, bolți și cornișă cu mortar de var gras și adaos de ciment.	m.p. 40 x	200	-	-	-
	8000				
10) Văruială, interior și exterior	m.p. 40 x	20	-	-	- 800
11) Pardoseală din lespezi de piatră de Tg. Ocna sau Burdujeni	m.p. 23 x	3000	-	-	-
	69000				
12) Trepte de piatră ca mai sus	m.p. 30 x	1500	-	-	-
	45000				
13) Șarpantă din lemn de brad	m.p. 24 x	600	-	-	-
	14400				
14) Astereală	m.p. 32 x	260	-	-	-

	8300	
15) Înelitoare de tablă arămită, de 45 kg legătura	m.p. 35 x 750	--- 26250
16) Cruce din nou	buc. 1	--- 10000
17) Jghiab și burlane din tablă	Jghiab mt. 10 x 600 Burlane mt. 15 x 600	--- 6000 --- 9000
		489370
	Diverse și neprevăzute	40630
Adică cincisutetreizecimii lei	Total:	530000

14 – III – (1)942

<ss> Șt. Balș

INMI, FCMI, dosar 1969 / 1940-1941, f. 38, original.

23. 1942 martie 20. *Arhitectul Ștefan Balș este delegat să asiste la predarea și primirea tablei de aramă și lemnului în orașul Huși.*

D(omnu)lui arhitect Ștefan Balș

20 MART(IE) 1942

Delegație

Sunteți delegate a merge în orașul Huși să asistați la formalitățile de predare și primire a tablei de aramă și a lemnăriei, stabilind în procesul verbal ce se va încheia, dacă suprafața prevăzută de D(umnea)v(oa)s(tră) se poate recupera din table de aramă existent.

p. Ministru

Secretar General

(ss) prof. A. Popa

Director, (ss) V. Brătulescu

Referat

17 mai 1942

Subsemnatul fiind concentrat, rog să fie delegată altă persoană pentru această recepție. / recepția se va face la data ce o va fixa d(om)nul ing. Iosif Niculescu din Ministerul Lucrărilor Publice. / <ss> Arhitect Șt. Balș.

INMI, FCMI, dosar 1969 / 1940-1941, f. 34; respective 36, original.

24. 1942 aprilie 11. *Episcopul Grigorie Leu scrie ministrului culturii naționale și al cultelor în privința restaurării Catedralei Episcopale din Huși.*

PATRIARHIA ROMÂNĂ

Episcopia Huşilor

No. 6710 / 942

11. IV. / 942

Domnule MINISTRU

Catedrala Episcopală din Huşi se restaurează de Ministerul Lucrărilor Publice, fiind avariata de cutremur.

Întâmpinăm greutatea cu restaurarea din cauză că Ministerul Lucrărilor Publice tine socoteală numai de îndrumările de la Comisia Monumentelor Istorice; iar d(om)nii arhitecți de la Comisia Monumentelor Istorice nu ne dau tot concursul ca să iasă o lucrare de restaurare vrednică de vremurile ce le trăim.

Pentru aceasta a fost la fața locului d(omnu)l Profesor I. D. Ștefănescu, membru al Comisiei Monumentelor Istorice. D-sa, a văzut situația și a precizat-o într-un referat.

Vă rugăm a cere referatul și în baza lui a interveni la Ministerul Lucrărilor Publice ca d(omnu)l inginer însărcinat cu restaurarea să țină seama de indicațiile noastre ca cel ce avem și răspunderea și dragostea de a se face o restaurare vrednică de starea epocală ce trăim.

Îndeosebi să se schimbe acoperișurile turlor care sunt cu totul neestetice, să se prefacă pridvorul de la intrare și să se curețe toată tencuiala și pictura din interiorul bisericii, așa cum specifică și referatul d(omnu)lui Prof(esor) I.D. Ștefănescu.

Totodată vă rugăm a insista la Ministerul Lucrărilor Publice ca să se ceară toată suma necesară pentru această restaurare.

Primiți, Domnule Ministru, asigurarea considerațiunii și ale Noastre arhieresti binecuvântări.

EPISCOP <ss> † Grigorie.

CONSILIER REFERENT <ss> Ic(onom) A(nton) Popescu

Domnului Ministru al Culturii Naționale și al Cultelor.

INMI, FCMI, dosar 1969 / 1940-1941, f. 42, original.

25. 1942 februarie 17. *Profesorul I. D. Ștefănescu este delegat de Comisiunea Monumentelor Istorice pentru a cerceta și refera asupra picturii și tâmpelii bisericii catedrale din Huşi.*

D(omnu)lui Prof(esor) I. D. Ștefănescu

Loco.

17 febr(uarie) 1942

Delegație.

În conformitate cu hotărârile Comisiunii Monumentelor Istorice luate în ședințele din 15 ian(uarie) și 12 febr(uarie) a.c., avem onoare a vă încunoștiința că ați

fost delegat a cerceta și a referi asupra picturii și templei catedralei episcopale din Huși.

V. Brătulescu
Șeful biroului <ss> Gh. Croitoru.

INMI, FCMI, dosar 1969 / 1940-1941, f. 12.

26. 1942 februarie 27. *Episcopul Grigorie Leu se adresează Ministrului în privința restaurării catedralei episcopale, picturii și tâmplei.*

Copie de pe adresa Episcopiei a Hușilor Nr. 1065 din 27. II. 1942.

DOMNULE MINISTRU,

La adresa D(umnea)v(oa)s(tră) Nr. 6267 din 21 Febr(uarie) a.c. și ca urmare la adresa noastră confidențială Nr. 1007 din 24 II, art., cu arhieresti binecuvântări vă încunoștiințăm.

Întrucât restaurarea arhitectonică a catedralei episcopale lasă de dorit se impune o salvare față de viitor, cel puțin în restaurarea artistică interioară a picturii și a sculpturii.

Pentru aceasta vă rugăm a vă îngriji și dispune angajarea picturii conform constatărilor referenților și recomandărilor D(omnu)lui Profesor I. D. Ștefănescu (pe lângă modificările cerute ce se mai pot face la forma exterioară: acoperișului, refacerea pridvorului cu un balcon deschis, sobă, etc).

Astfel suma disponibilă va putea fi ridicată până la încheierea anului financiar (31. III. 942), ca să nu se facă greutăți contabile și să se execute măcar pictura de la altar și cupolă.

Cât privește tâmpla, ne vom îngriji noi de fondurile necesare, cu nădejdea că se va face mai repede, în condițiuni mai avantajoase și mai artistice.

Primiți, vă rugăm Domnule Ministru, asigurarea deosebitei noastre considerațiuni și arhieresti binecuvântări.

EPISCOP (ss) Grigorie
Consilier referent (ss)

INMI, FCMI, dosar 1969 / 1940-1941, f. 16, copie.

27. 1942 august 21. – *Adresa Ministerului Lucrărilor Publice și al Comunicațiilor către Episcopia Hușului în privința cheltuielilor îndreptării tablei de aramă.*

Copie
MINISTERUL LUCRĂRILOR PUBLICE ȘI AL COMUNICAȚIILOR
DIRECȚIA TEHNICĂ
nr. 292000 / 942
21 August 1942

Sfintei Episcopii a Hușilor

Înreg(istrat) la Episcopia de Huși
sub nr. 5298 din 25 august 1942
ULTRA URGENT

Ca urmare a referatului d-lui inginer Aurel Ștefănescu, dirigintele lucrărilor de restaurare a Bisericii Episcopale din Huși, privitor la cheltuielile de îndreptare a tablei de aramă, avem onoare a vă face cunoscut că, nefiind prevăzut în deviz, costul manoperei de îndreptare a tablei susmenționată urmează a fi acoperit din fondurile Dvs. De altfel această operație, potrivit adreselor noastre nr. 7459 / 2 din 21 februarie) 1942 și nr. 8607 / 3 din 31 martie 1942 revenea Prea Sfintei Episcopii, pentru ca predarea tablei îndreptate să se poată lua în primire pe metri pătrați de suprafață.

p. MINISTRU (ss) M. Nicolau
Director (ss) Ticău

Rezoluție: 24 VIII 942. Nefiind prevăzută, nici Episcopia nu poate achita pentru aceleași motive. Se va trimite copie Onor(atei) Com(isiuni) Mon(umentelor) Istorice pentru ca să se vadă cum lucrează Domnii Arhitecți. / (ss) GRIGORIE.

Pentru conformitate <ss> Filiiță.

INMI, FCMI, dosar 1969 / 1940-1941, f. 96, copie.

28. 1942 august 2.- *Arhitectul Em T. Costescu raportează întocmirea procesului verbal privitor la executarea turlei bisericii episcopale, care cuprinde evaluarea lucrărilor ce puteau fi realizate din fondul de 3000000 de lei.*

27. 8. 942

Înreg(istrată) la Comisiunea Mon(umentelor) Ist(oric) la nr. 2074 / 942
Biserica Sf(întei) Episcopii a Hușilor

Cu prilejul delegației nr. 1945 / 942 ce am efectuat în zilele de 24 și 25 august crt. la această biserică, pentru predarea materialelor rămase de la fosta turlă a Pantocratorului, în urma cererii insistente a PS Episcop și fără a avea delegație pentru aceasta, am întocmit împreună cu d-l inginer A. Ștefănescu, delegatul Ministerului Lucrărilor Publice, pentru executarea turlei un proces verbal, care cuprinde evaluarea lucrărilor ce se pot executa din fondul aprobat de 3000000 lei și pe care îl înaintez alăturat în copie.

Arhitect Em. T. Costescu

INMI, FCMI, dosar 1969 / 1940-1941, f. 113.

29. 1943 ianuarie 5. - *Ministerul Lucrărilor Publice și al Comunicațiilor răspunde Președenției Consiliului de Miniștri în legătură cu acuzațiile aduse de Episcopul Grigorie Leu al Hușului privitoare la restaurarea Catedralei Episcopale.*

ROMÂNIA

MINISTERUL LUCRĂRILOR PUBLICE ȘI AL COMUNICAȚIILOR
DIRECȚIUNEA TEHNICĂ
PREȘEDENȚIA CONSILIULUI DE MINIȘTRI
Direcția Secretariatului
Nr. 42783 / 1942
Data 5 ianuarie 1943

Ca urmare la adresa Dvs. Nr. 17442 c. c. din 21 Decembrie 1942, privitoare la scrisoarea Prea Sfântului Episcop al Hușilor, GRIGORIE LEU către Domnul Mareșal Antonescu, în care se plânge felul cum se execută restaurarea Catedralei Hușilor de către organele Ministerului Lucrărilor Publice, avem onoare a vă aduce la cunoștință cele ce urmează:

Motivele invocate de Prea Sfântul Episcop Grigorie Leu, fie că sunt de ordin tehnic, fie că sunt consecința formalităților impuse de normele în vigoare, pentru că lucrarea să se execute în conformitate cu dispozițiunile legale, pornesc în realitate, din reflexul unor nemulțumiri, cari, în fond, se reduc la următoarele trei:

1.-Prea Sfântul Episcop, în primul rând, este foarte nemulțumit de faptul că Ministerul Lucrărilor Publice execută restaurarea Catedralei Bisericii din Huși conform unui deviz întocmit numai în scopul reparării stricăciunilor provocate de cutremur, iar nu pe baza unui deviz care să fi prevăzut renovarea complectă a Bisericii atât în interior cu pictură nouă, mobilier nou, etc., cât și în exterior dându-i o altă înfățișare arhitectonică, așa cum Prea Sfinția Sa o apreciază ca mai potrivită.

În adevăr Prea Sfinția Sa ar fi dorit ca Biserica să aibă o singură turlă în loc de două cum a avut înainte de cutremur.

Astfel, în locul turlei Pantocratorului, avariata de cutremur, Prea Sfinția Sa dorea să se execute o cupolă, sau, în orice caz, o turlă mult mai mică. De aceea, turla Pantocratorului refăcută acum exact după modelul celei vechi i se pare foarte urâtă. Dar această impresie Prea Sfinția Sa și-ar schimba-o dacă Ministerul ar dărâma-o sau ar modifica-o pe aceea a clopotniței.

2.- În al doilea rând, după cum rezultă dintr-un referat al d-lui inginer I.I. Niculescu, primul diriginte al lucrărilor, Prea Sfântul Episcop ar fi dorit să gestioneze singur fondurile acordate pentru restaurarea bisericii. În vederea acestui scop, Prea Sfinția Sa angajase chiar un tașeron Italian din Orașul Huși, după cum rezultă din scrisoarea prea Sfinției Sale Nr. 1941 din 8 august 1942, deși Domnul Mareșal ION ANTONESCU dispusese ca suma de 3000000 lei, acordată initial să fie gestionată de către Ministerul Lucrărilor Publice.

Stricarea angajamentului cu tașeronul Lorenzo Collavini a fost de natură să nemulțumească pe Prea Sfântul Episcop care afirmă și acum prin scrisoarea ce face obiectul prezentei adrese că dacă „lucrarea ar fi fost lăsată asupra Episcopiei, ea ar fi fost gata până acum și în condițiuni cât se poate de bune cu suma aprobată”.

Cum ar fi putut lucra tașeronul mai sus menționat rezultă din declarația actualului inginer însărcinat cu dirijarea șantierului, căruia acest tașeron i-a cerut, în campania acestui an, prețul de 1300 lei, pentru manopera unui m.p. de tencuială de var la Pridvor față de prețul de 267 lei, manopera unui m.p. de tencuială pe care o realizează acum Ministerul prin organele sale.

Pe de altă parte, lucrările de restaurare propriu zisă rămânând în gestionarea Ministerului, prea Sfinția Sa ar fi dorit ca cel puțin fondurile pentru pictură să fie ordonate pe seama Episcopiei. În adevăr, în scrisoarea prea Sfântului Episcop înregistrată sub Nr. 96462 din 25 Noiembrie 1941, Prea Sfinția Sa spune: *„pentru pictură și catapeteasmă să căutăm Noi specialiștii pentru executare, ca acei ce suntem direct răspunzători și față de prezent și în fața viitorului”*.

3.- În fine, în al treilea rând, Prea Sfântul Episcop mai este nemulțumit și din faptul că Ministerul nu reface întreaga pictură de la interior, devizul întocmit de către Comisiunea Monumentelor Istorice prevăzând pictura nouă a fresco numai pe jumătate din Biserică la: altar, naos și sâni, rămânând ca restul picturei vechi de la Pridvor și pronaos să se consolideze cu tonuri neutre.

Față de aceste nemulțumiri, cari ar părea îndreptățite, Ministerul nu a putut da satisfacție Prea Sfântului Episcop, întrucât Biserica fiind declarată monument istoric nu putea să capete o arhitectură oarecare și în consecință întreaga chestiune de ordin arhitectural și pictural a fost dată pe seama Comisiunii Monumentelor Istorice care a elaborat planul, devizele și caietul de sarcini după care se lucrează actualmente.

În fața acestei situații, care i s-a impus, Prea Sfântul are cuvinte de apreciere la adresa Comisiei spunând în scrisoarea înregistrată sub Nr. 96462 din 25 Noiembrie 1942, pe care am mai menționat-o în rândurile de mai sus că: *„Într-adevăr și domniile de la Monumentele Istorice sunt adevărate monumente istorice cari nu-și îndeplinesc rostul de a conserva arta clasică și de a cultiva frumosul artistic”*.

Despre modul cum a înțeles prea Sfinția Sa să soluționeze chestiunile de arhitectură în locul Comisiunii Monumentelor Istorice rezultă din textul scrisorii din 8 August 1941 în care zice: *„dacă fier nu se găsește renunțăm la turlă. Nu-i cuvânt de Evanghelie zisa domnilor de la Comisiunea Monumentelor Istorice”*.

În ceea ce privește neexecutarea integrală a picturii, este necesar să menționăm că, faptul se datorește limitării sumei ce inițial ne fusese destinată pentru restaurare, 3000000 lei. Astfel, de la început s-au întocmit două devize: unul pentru lucrări de restaurare propriuzisă în sumă de 1580000 lei și altul pentru pictură în sumă de 1420000 lei, care fac în total suma de 3000000 lei, acordată inițial de Domnul Mareșal Ion Antonescu, pentru ca Biserica să fie pusă în stare de funcționare.

De altfel, chiar prea Sfântul Episcop prin scrisoarea înregistrată sub Nr. 8607 din 28 Februarie 1942 declarase că: *„facem ce putem, nu ce voim”*.

Așa fiind, acestea sunt planurile și devizele pe care Prea Sfântul Episcop le consideră: *„nestudiate”* și cu *„lipsuri ce se caută a se acoperi de formalități oficiale”*.

Mai mult, în timpul executărilor lucrărilor, Prea Sfinția Sa a venit mereu cu cereri crescânde. Astfel, cu scrisoarea Nr. 2948 din 16 Mai 1942, deci în Campania a doua de lucru, a cerut în plus: modificarea acoperișului la cele două anexe, refacerea pridvorului, - după ce la început ceruse numai dărâmarea lui ca fiind inutil – lucrări de transformare la turla rămasă bună, un coș la altar, etc., etc.

Deși repararea Bisericii trebuia realizată în limita fondului destinat, de 3000000 lei, totuși Ministerul a luat în considerare lucrările de renovare cerute de Prea Sfinția Sa, lucrări ce ieșeau din cadrul celor strict necesare, și a obținut de la Ministerul de Finanțe un fond suplimentar de 865000 lei, pe baza unui deviz întocmit, bine înțeles, tot de Comisiunea Monumentelor Istorice.

În ceea ce privește completarea picturii a fresco, Ministerul Lucrărilor Publice nu putea să hotărască în nici un fel, întrucât această chestiune formează obiectul unei însărcinări date Comisiunii de specialitate pendinte de Ministerul Cultelor și Artelor, Ministerul nostru având doar numai atribuții de gestionare a fondurilor primate.

De altfel, după cum s-a văzut mai sus, întregul program al Ministerului a fost stabilit de către Comisiunea Monumentelor Istorice.

Din cele expuse până aci, se poate vedea destul de clar, care sunt adevăratele cauze ale nemulțumirilor exprimate de Prea Sfântul Episcop la adresa Ministerului Lucrărilor Publice.

Evident că, asupra acestor nemulțumiri, organele tehnice ale acestui Minister nu puteau să răspundă decât în cadrul legal și în spiritul rezoluției Domnului Mareșal Ion Antonescu, Conducătorul Statului.

În ceea ce privește și celelalte nemulțumiri ce mai rezultă din nota alăturată adresei Dvs. vom răspunde:

a / Ministerul nu se putea abate, pentru a face excepție cu Sfânta Episcopie a Hușilor, de la formalitățile legale cari se impun lucrărilor ce se execută pe cale de regie, întrucât credem că acest lucru nu era posibil nici chiar pentru Administrația Episcopiei Hușilor.

b / Lucrările neprevăzute în deviz reprezentând sume mai mici cari fac totuși să se depășească valoarea lucrărilor prevăzute, am socotit că puteau fi suportate din veniturile destul de mari ale Episcopiei, având în vedere că suma de 3865000 lei, deja acordată constituie un ajutor destul de respectabil din bugetul Statului.

c / Ministerul nu poate fi acuzat de întârzierea lucrărilor, întrucât față de pretențiile constructive ale Prea Sfintei Episcopii și față de greutățile produse de război, aceste lucrări nu puteau fi executate, în orice caz, în timpul de lucru Septembrie-Noiembrie, al anului 1941 și în campania anului 1942, cum pretinde Prea Sfântul Episcop.

Este drept că în executarea lucrărilor a intervenit o pauză, dar aceasta a fost provocată de închiderea exercițiului finaciar la 31 Martie 1942, prin întocmirea și lichidarea actelor justificative pentru lucrările deja executate în sumă de 1000000 lei, cât și de ordonanțarea restului sumelor de către Ministerul de Finanțe. În adevăr Ministerul de Finanțe a putut emite restul ordonanțelor, cam în felul următor: la 25 Iulie 1942 suma de 580000 lei, la 17 August 1942 suma de 1420000 lei și la 7 Septembrie 1942 suma de 865000 lei.

Pe de altă parte, nu trebuie ca în împrejurările grele prin care trecem să se găsească o sursă de acuzații în faptul întârzierilor firești ce se produc ca o consecință a sporirilor zilnice a prețurilor, având în vedere că prețurile fixate inițial au rămas tot timpul sub costul pieții.

În asemenea cazuri, o modificare a prețurilor pe cale legală, impune formalități ce produc, în mod indirect, o încetinire a mersului lucrărilor.

Menționăm că unele prețuri inițiale au fost modificate, așa că lucrarea se va putea termina în cursul campaniei viitoare, nedepășind suma acordată de 3865000 lei.

d / Tencuiala externă la turlă n-a fost începută din motive de ordin constructiv, fiind dependentă de executarea acoperișului turlei. De altfel, Prea Sfântul Episcop știe prea bine că turla nu s-a acoperit complet cu tablă de aramă sau aramită

nu din cauza prețurilor sau a începerii tardive a lucrului, ci din cauza lipsei de meșteri de specialitate și a materialului de tablă ce ne trebuia.

e / Repararea și montarea crucilor fiind lucrări neprevăzute în deviz au fost achitate de Sfânta Episcopie. În schimb, curățirea tencuielilor, contrar afirmațiilor Prea Sfântului Episcop a fost de la început prevăzută în deviz.

În ceea ce privește afirmația că lucrările executate ar fi șubrede, credem că aceasta provine fie din neînțelegeri de ordin tehnic asupra rezistenței materialelor, fie din o scăpare a unei intenții nebinevoitoare.

Se poate oricând constata că betonul armat a fost executat în mod excepțional cu pietriș curat de Siret, față de betoanele ce se execută în localitate cu balast de carieră, iar șarpanta turlei a fost executată deasemenea, de un inginer constructor, potrivit tuturor regulilor de rezistență.

Toate argumentele expuse mai sus, ca răspuns la scrisoarea Prea Sfântului Episcop, ar trebui de fapt să formeze însăși nararea dificultăților întâmpinate de acest Minister în orașul Huși cu aprovizionarea materialelor la prețurile oficiale și cu achiziționarea mânei de lucru și a meșterilor calificați. Nu trebuie trecut cu vederea faptul că datorită campaniei extraordinare de construcții din acest an, a fost o excepțională criză de materiale, meșteri și salahori.

Totuși, Biserica Sfintei Episcopii a Hușilor se va restaura în cel mai scurt timp posibil, întrucât avem toate sumele ordonanțate și încasate.

MINISTRUL LUCRĂRILOR PUBLICE ȘI AL COMUNICAȚIILOR <ss>
Bușilă.

ANIC, Fond Președenția Consiliului de Miniștri (alb), dosar 345 / 1942-1943, f. 33-38, original; o copie la f. 39-44; vezi și f. 59-64.

30. 1943 ianuarie 13. – *Răspunsul Ministerului Lucrărilor Publice la acuzațiile formulate de Episcopul Grigorie Leu al Hușului cu privire la modul executării restaurării Catedralei Episcopale.*

PREȘEDENȚIA CONSILIULUI DE MINIȘTRI
SECRETARIATUL GENERAL
Direcția SECRETARIATULUI
NOTĂ
1943, Ianuarie, ziua 13.

Prea Sfințitul Episcop al Hușilor, printr-o scrisoare trimisă Domnului Mareșal, mulțumește pentru hotărârea luată de a se face o nouă catapeteasmă pentru catedrala episcopală, în atelierile episcopiei Arad, declarând că se simte mândru că vechea catapeteasmă a episcopiei a fost cerută pentru biserica românească din Berlin.

Reclamă însă că a întâmpinat mari greutăți și întâzieri cu lucrările de restaurare a Catedralei, ce se execută în regie de Ministerul Lucrărilor Publice și al Comunicațiilor, cu devize nestudiate și lipsuri ce se caută a se acoperi de formalități oficiale.

Din cauza aceasta, a intrat în cea de-a doua iarnă cu lucrări șubrede, neterminate și cu turla urât restaurată și neacoperită.

Propune ca cel puțin pictarea bisericii catedrale să fie lăsată în seama episcopiei, ca măcar partea artistică să fie executată la înălțimea vremurilor epocale în care trăim.

P.S. Episcop al Hușilor își arată nemulțumirea asupra modului în care lucrează organele tehnice ale Ministerului, fixând următoarele capete de acuzație:

- 1.- Formalități cu care se pierde vremea;
- 2.- Lucrări neprevăzute în deviz, din care cauză se refuză efectuarea unor lucrări suplimentare, fără de care restaurarea catedralei nu poate fi socotită ca terminată;
- 3.- Întârzierea lucrărilor, care a dus la ridicarea prețurilor și la pierderea campaniei celei mai prielnice de lucru, reîncepându-se restaurarea de abia la 1 septembrie 1942, din care cauză turla au rămas neînvelite;
- 4.- Tencuiala exterioară nici nu a început;
- 5.- Repararea și montarea crucilor, curățirea tencuielilor interioare, zdrcinate de cutremur și pictura bisericii nu sunt prevăzute nici în devizul întocmit de specialiștii Ministerului Lucrărilor Publice și nici în caietul de sarcini, iar Ministerul refuză executarea acestor lucrări, impunând episcopiei suportarea cheltuielilor cu lucrările suplimentare, fără a cere însă socoteală celor vinovați de întocmirea unor planuri incomplete.

Menționează că, dacă lucrarea ar fi fost lăsată Episcopiei, ea ar fi fost gata până acum și în condițiuni cât se poate de bune cu suma aprobată.

La aceste acuzațiuni, Ministerul respectiv răspunde că motivele invocate de P.S. Episcop sunt reflexul unor nemulțumiri, care se reduc în fond la trei:

a. / Faptul că Ministerul execută restaurarea catedralei conform unui deviz întocmit numai în scopul reparării stricăciunilor provocate de cutremur, iar nu pe baza unui deviz care să fi prevăzut renovarea completă a bisericii, atât în interior, cât și în exterior, deviz care să fi ținut seama și de aprecierile și propunerile P. S. Sale;

b. / P. S. Episcop ar fi dorit să gestioneze singur fondurile acordate pentru restaurarea bisericii. În acest scop angajase chiar un tașeron italian din Huși, deși domnul Mareșal dispusese ca suma de 3000000 lei, acordată inițial, să fie gestionată de Ministerul Lucrărilor Publice și Comunicațiilor;

c. / Al treilea motiv de nemulțumire este faptul că Ministerul nu reface întreaga pictură, devizul întocmit de Comisiunea Monumentelor Istorice prevăzând pictură nouă „a fresco” numai pe jumătate din biserică: altar, naos și săni, rămânând ca restul picturii vechi de la pridvor și pronaos să se consolideze cu tonuri neutre.

Se arată că Ministerul nu-i poate da satisfacție P. S. Episcop, biserica fiind declarată monument istoric, din care cauză devizele și caietele de sarcini – după care se lucrează actualmente – au fost elaborate de Comisiunea Monumentelor Istorice, în seama căreia cade întreaga chestiune de ordin arhitectural și pictural.

Faptul neexecutării integrale a picturii se datorește limitării sumei ce inițial a fost destinată pentru restaurare, la 3 milioane lei. S-au întocmit deci un deviz pentru lucrări de restaurare de 1580000 lei și altul pentru pictură de 1420000 lei.

P. S. Episcop a venit în timpul executării lucrărilor, cu cereri crescânde de modificări, transformări, etc. neprevăzute în plan. Deși repararea bisericii trebuia realizată în limita fondului destinat, de 3 milioane, totuși Ministerul a luat în considerare lucrările de renovare cerute de P. S. Episcop obținând de la Finanțe un fond suplimentar de 865000 lei pe baza unui deviz întocmit tot de Comisiunea Monumentelor Istorice. Completarea picturii a fresco nu privește Ministerul Lucrărilor Publice – care are atribuții doar de gestionar al fondurilor primite – ci pe Ministerul Culturii Naționale, Cultelor și Artelor, unde funcționează o comisiune de specialitate.

În concluzie, întreg programul de lucru al Ministerului a fost stabilit de către Comisia Monumentelor Istorice. Organele tehnice ale Ministerului Lucrărilor Publice nu puteau răspunde la nemulțumirile P. S. Episcop decât în cadrul legal și în spiritul rezoluției domnului Mareșal Antonescu, fără a face excepție cu Episcopia Hușilor de la formalitățile legale care se impun lucrărilor ce se execută în regie.

Lucrările neprevăzute în deviz, ar fi putut fi suportate din veniturile destul de mari ale Episcopiei, având în vedere că suma de 3865000 lei, acordată inițial, constituie un ajutor destul de respectabil din bugetul Statului.

Ministerul nu poate fi acuzat de întârzierea lucrărilor, întrucât față de greutățile produse de război și de pretențiile constructive al P. S. Episcop, aceste lucrări nu puteau fi executate în campania de lucru Septembrie-Noiembrie 1941 și campania anului 1942, cum pretinde P. S. Grigorie Leu.

Se recunoaște că în executarea lucrărilor a intervenit o pauză, provocată de închiderea exercițiului financiar 1941 / 1942 prin întocmirea actelor justificative pentru lucrările executate și ordonanțarea restului sumelor pentru cele în curs de executare.

Se menționează că prețurile fixate inițial au rămas tot timpul sub costul pieții și se dau asigurări că lucrarea se va termina în cursul campaniei viitoare, nedepășind suma acordată de 3865000 lei.

Tencuiala externă nu s-a început din motive de ordin constructiv, fiind dependentă de executarea acoperișului turlei.

Turla nu s-a acoperit complet din cauza lipsei de meșteri de specialitate și a materialului.

Repararea și montarea crucilor fiind lucrări neprevăzute în deviz, au fost achitate de Sf. Episcopie.

În schimb, curățirea tencuielilor, contrar celor afirmate de P. S. Episcop, a fost de la început prevăzută în deviz.

Afirmația că lucrările executate ar fi șubrede, se atribuie unei neînțelegeri de ordin tehnic, sau intenții nebinevoitoare.

Datorită campaniei extraordinare de construcții din acest an, a fost o excepțională criză de materiale, meșteri și salariați.

Catedrala episcopală din Huși se va restaura în cel mai scurt timp posibil, toate sumele necesare fiind ordonanțate și încasate.

ANIC, Fond Președenția Consiliului de Miniștri (alb), dosar 345 / 1942-1943, f. 46-50.

31. 1943 februarie 12. – *Comisiunea Monumentelor Istorice solicită delegarea unor reprezentanți pentru constatarea stadiului lucrărilor de arhitectură de la Biserica Catedrală din Huși.*

MINISTERUL CULTELOR ȘI ARTELOR
COMISIUNEA MONUMENTELOR ISTORICE

No. 48 / 1943

Crecetând la fața locului lucrările de la Catedrala din Huși, delegatul nostru, a constatat că turla Pantocratorului nu este învelită și că parte din acoperișul anexeii din latura de Nord a altarului este de asemenea desfăcut.

Turlele n-au geamuri, din care cauză lucrările de pictură nu se puteau efectua.

În baza avizului Contenciosului Ministerului Cultelor, avem onoare a vă ruga să binevoiți a aproba ca un delegat al Departamentului dv., împreună cu un delegat al nostru și cu unul al Sf. Episcopiei de Huși să întocmească un proces-verbal de stadiul actual al lucrărilor de arhitectură, condițiunile de executare, care sunt lucrările care au mai rămas și în cât timp se vor sfârși aceste lucrări.

În privința contractului de pictură, același aviz arată că acest contract urmează a fi trecut asupra Ministerului Culturii Naționale și asupra Sf. Episcopiei, lucrările urmând a fi supravegheate de Comisiunea Monumentelor Istorice, prin delegații desemnați la adresele noastre anterioare.

Președinte <ss> Al. Lapedatu

Secretar Director <ss> Victor Brătulescu

INMI, FCMI, dosar 1967 / 1936-1944, f. 42, original; Datat după rezoluție.

32. 1943 martie 13.- *Pictorii Dimitrie Hornung și Nicolae Pană cer dispoziția președintelui comisiei de supraveghere a lucrărilor de pictură privind schițele și desenele după care se va executa pictura.*

Domnule Președinte,

Subsemnații D-trie Hornung și Nicolae Pană, pictori, angajați pentru executarea lucrărilor de pictură din Catedrala episcopală Huși.

Cu onoare vă rugăm să binevoiți a dispoza ce(ia) ce veți crede de cuviință asupra schițelor și desenelor după care vom executa pictură murală la sus numita Episcopie.

Cu deosebită stimă

<ss> Dtrie Hornung

<ss> Nicolae Pană

D-sale

D-lui Președinte al comisiei de supraveghere a lucrărilor de pictură pentru Catedrala Huși.

INMI, FCMI, dosar 1967 / 1936-1944, f. 55. Original.

33. 1943 martie 15.- „Deviz pentru lucrările de pictură în frescă din nou în pronaos și tinda bisericii episcopale”.

Cu temeiul no. 400 / 1943

Deviz

pentru lucrările de pictură în frescă din nou în pronaos și tinda bisericii episcopale

Lucrările acestea se vor executa în condițiunile generale, stipulate în caietul de sarcini întocmit pentru această biserică la 15 aprilie 1942.

1. Suprafața pereților de pictat în frescă, la pronaos și tinda bisericii, este de 400 metri pătrați, după măsurătoarea dată de serviciul tehnic al Ministerului Lucrărilor Publice, prin D-I inginer Ștefănescu de la acest serviciu.

Această suprafață, se va picta în aceleași condițiuni prevăzute în caietul de sarcini, al lucrărilor de pictură, în ceea ce privește materialele, execuția tehnică și artistică, . În ceea ce privește iconografia acestor suprafețe, este stabilit în caietul de sarcini inițial, distribuirea scenelor și a figurilor de sfinți, etc.

2. Costul pe m.p. a acestei lucrări de pictură în frescă, va fi pentru 20 % din suprafața totală, plătit cu lei 1500 m.p., conform dispozițiilor legale, relativ la obligațiile antreprenorului, de a continua și executa în proporția de mai sus, lucrările angajate.

Restul de lucrări de 80 %, se va plăti conform analizei de prețuri stabilită de serviciul tehnic, al Comisiunii Monumentelor Istorice, adică cu 5081 pe m.p., analiză ce s-a întocmit la data de 15 Martie 1943.

Toate celelalte condițiuni, rămân cele prevăzute pentru executarea lucrărilor de pictură din naos și altar și stipulate în caietul de sarcini.

Alăturat, se anexează analiza prețurilor de cost al acestor lucrări.

Pentru conformitate

Ecat. Contici

INMI, FCMI, dosar 1967 / 1936-1944, f. 66, 69. Copii; f. 68, original.

34. 1943 martie 20.- *Proces verbal încheiat cu prilejul ședinței în care se discută lucrările de restaurare ale Bisericii Catedrale din Huși.*

PROCES-VERBAL

No. 7

Ședința din 20 Martie 1943

Membri prezenți: A. Verona, G. Oprescu, I.D. Ștefănescu.

Secretarul Comisiunii Victor Brătulescu.

La ordinea zilei lucrările de restaurare de la catedrala episcopală din Huși. Pictorii N. Pană și D. Hornung, prezintă Comisiunii speciale proiectele de decor pictural ale absidei principale și cupolei executate la scara I / 10, în culori de guache. Comisiunea aprobă compozițiile, repartitia scenelor și personagiilor. Pictorii sunt

invitați să supravegheze și să corecteze armonia totală, în înțelesul că trebuie să obțină tonuri mai accentuate și armonizate unul cu altul, așa încât întreaga compoziție să cânte. Anume amănunte din iconografie, asupra cărora s-a atras atenția d-ilor pictori, trebuie corectate.

Comisiunea obligă pe d-nii pictori, să lucreze în mărime de execuție, pe hârtie și în culori următoarele subiecte:

a) Pentru cupolă: Pantocratorul, doi prooroci, doi apostoli și un evanghelist din pandantivi.

b) Pentru absida principală, scena din calotă (Maica Domnului), Iisus și îngerii, trei părinți ai bisericii (din medalioane), Împărtășania Apostolilor cu Sf. Sânge și trei episcopi din ultimul registru.

c) Din absidele laterale, scena din registrul superior și câte una din scenele și figurile din registrul al doilea și din zona inferioară.

Aceste lucrări vor fi aplicate de pictori pe pereții bisericii, la locul și pe suprafețele cuvenite. Comisiunea le va examina la fața locului și va hotărî înainte de începerea picturii murale.

Comisiunea socotește că operațiunea indicată mai sus este absolut necesară, ea cere însă pictorilor un spor apreciabil de muncă și de vreme. În aceste condiții, Comisiunea roagă Ministerul Lucrărilor Publice și Ministerul Culturii Naționale să consimtă la un preț de 400000 mii lei.

Artur Verona

G. Oprescu

I. D. Ștefănescu

V. Brătulescu

INMI, FCMI, dosar 1967 / 1936-1944, f. 67, original.

35. 1943 mai 18. - *Referatul lui Ștefan Balș referitor la refacerea cornișei turlei naosului prin care propune suma de 30000 de lei, suportată de Comisiunea Monumentelor Istorice.*

18-V-943

Episcopia Hușilor

Cornișa turlei Naosului la biserică, refăcută după prăbușirea ei din fondurile și sub conducerea Ministerului de Lucrări Publice, trebuie să fie ca cea veche, adică la fel cu cornișa existentă de la turla clopotelor.

Din cauza scumpirii continue a materialelor și mâinii de lucru în cursul anului, fondul acordat nu putea acoperi cheltuielile necesitate de buna execuție tehnică a cornișei, care necesită găuritul centurei de beton armat pentru fixarea fierului construcției cornișei. Conducerea lucrării, pentru a nu depăși fondul disponibil, a dispus să se execute o cornișă de dimensiuni reduse cu tencuiala aplicată direct pe centura de beton.

Considerând că aceasta ar fi în dauna monumentului care ar rămâne cu 2 turla de înălțime egală cu cornișe de dimensiuni diferite, sunt de părere ca diferența de 30000 lei, care reprezintă suma necesară executării cornișei în condițiile arătate mai

sus, să fie suportată de Comisiunea Mon(umentelor) Istorice, plata făcându-se pe baza actelor justificative ce se vor înainta.

<ss> Ștefan Balș

Rezoluție: 1 VI 943 / Se aprobă suma de lei 40000 din fondurile C.M.I.

INMI, FCMI, dosar 1967 / 1936-1944, f. 112, original.

36. 1943 iulie 13.- *Referatul pictorului I. Mihail cu privire la stadiul lucrărilor și situația picturilor lui Gheorghe Tătărescu.*

Referat

Lucrările de pictură de la biserica Episcopală-Huși

Cercetând la fața locului, stadiul în care se găsesc lucrările de pictură, la Episcopia de Huși, am constatat următoarele: Până în prezent, s-a executat pictura în frescă, de la cupolă și a pereților turlei, până în partea inferioară a ferestrelor.

Pentru timpul întrebuițat de la începerea acestei lucrări, pare, că acestea, progresează cu greutate; ar fi bine să fie mai avansate până în prezent.

În privința termenilor prevăzuți în contract, pentru execuția lucrărilor, aceasta nu se poate aplica, deoarece de la început n-au decurs lucrările, conform stipulațiilor din contract. Dealtfel, contractul este încheiat de Ministerul Lucrărilor Publice, și dacă Ministerul, va găsi cu cale, să aplice sancțiuni, pentru întârziere, n-are decât să o facă. Nu cade însă în sarcina Comisiunii, acest lucru, atât Ministerul Lucrărilor Publice, cât și episcopia de Huși, au cunoștința de starea în care se găsește lucrarea.

Privitor la picturile lui Gh. Tătărescu, care au fost dărmate, complet, de pe pereți, fără a se păstra nimic din ele, după cum se prevedea în caietul de sarcini, n-am nicio putință de a da explicațiuni; se știe doar că, parte din aceste picturi au fost date jos de către acei ce au fost însărcinați din partea Ministerului Lucrărilor Pubilce, cu lucrările de refacere a zidăriei interiorului bisericei, iar parte din ordinul Episcopiei respective.

În fața faptului împlinit, scrisul, care opinasem pentru păstrarea picturii lui Gh. Tătărescu, nu am nicio putință de a remedia ceva.

13 iulie 1943

<ss> I. Mihail, pictor.

INMI, FCMI, dosar 1967 / 1936-1944, f. 113, original.

37. 1943 august 3. – I. D. Ștefănescu, cercetează decorul bolții absidei principale și cupolei, acceptând lucrările efectuate.

PROCES-VERBAL

din 3 august 1943

Subsemnatul Președinte al Comisiunii Speciale de Pictură bisericească și membru al Comisunii Monumentelor Istorice, delegat (...), pentru conducerea și

controlul execuției decorului pictural al Catedralei din Huși, am cercetat astăzi, cu de-amănuntul, decorul bolții absidei principale, și acela al cupolei cu pendentivii.

Din punct de vedere iconografic temele și figurile au fost executate după planul iconografic dat și controlat de noi și potrivit observărilor făcute de precedentă noastră cercetare. Din punct de vedere al execuției materiale, substratul care poartă culorile și se prezintă bine prins de fond și fără niciun fel de crăpături sau neregularități. La proba apei toate tonurile au rezistat foarte bine, cu excepția verdelui dungilor de modelare, a mantiei îngerilor. Aceasta s-a luat pe cârpa cu care am șters, rămânând însă destul ton prins în substratul suport. Frecând cu cârpa în multe locuri, atât uscate cât și umezite, tonurile au rezistat foarte bine.

Aceste probe nu le-am putut face decât la pictura boltei absidei. Nu le-am putut face pe pereții cupolii, din pricină că era ridicată schela. Cercetând atent cu ochii nu am găsit nicio urmă de crăpături sau de neaderență a stratului pictat. Cum va fi nevoie de refacerea schelei, vom face și în cupolă examenul făcut în bolta absidei.

Din punct de vedere artistic, am relevant tonalitatea ștearsă, prea palidă ori impură a fondurilor. Așa se prezentau fondurile calotei absidei și acela al feței anterioare a arcului triumfal. Același defect de gust și prezentare l-am relevant și în calota cupolei. În bună înțelegere cu pictorii, am ales și probat pe tencuială umeză un ton albastru intens, pe care pictorii l-au alicat în temperă (cu ou și lapte) pe fondul calotei absidei. Efectul este acum dintre cele mai plăcute și pictorii au fost îndatorați să refacă în tempera și în tonul din calota absidei și fondul din calota cupolei. Pe lângă aceasta ei vor intensifica și armoniza și tonurile fundamentale ale figurilor în măsura cerută de schimbarea câmpului.

Am impus, în al doilea rând, și pictorii au acceptat cu bună înțelegere mici modificări de amănunt în elementele Hetimasiei de pe arcul triumfal (să se corecteze desenul evangheliei, să se picteze porumbelul Sf. Duh și Coroana cu Spini). Apoi se vor întări în ton ocru vermillon fondurile de medalioane de ierarhi (tonul cel nou a fost ales de noi cu pictorii).

Întru totul, de altfel, recomandarea noastră, înțeleasă de pictori este ca de aci înainte tonurile să fie în genere mai intense, pentru a ajunge la o armonie mai gravă și mai puternică.

Din punct de vedere iconografic, hotărâm în sfârșit să se picteze pe fața de apus a arcului triumfal, Schimbarea la Față, care va înfățișa cel de-al doilea hram al Catedralei, și anume după modelul indicat de noi (icoana mănăstirii Văleni).

În concluzie, subsemnatul sunt de părere că lucrarea poate fi acceptată și că se poate libera pictorilor suma cuvenită după contract.

<ss> I. D. Ștefănescu.

<ss> Grigorie.

<ss> Dimitrie Hornung.

<ss> Nicolae Pană.

INMI, FCMI, dosar 1967 / 1936-1944, f. 102-102 v, original.

38. <1944 ianuarie 25> .- *Contract pentru executarea picturii Catedralei Episcopale din Huși.*

Contract
pentru executarea picturii bisericii Sfintei Episcopii a Hușilor din orașul Huși

Între Ministerul Lucrărilor Publice și al Comunicațiilor de o parte prin reprezentanții săi legali și dl. pictor Dimitrie Hornung, cu domiciliul aflat în șoseaua Cotroceni, nr. 8, București, de altă parte, s-au convenit următoarele:

Art. I – Dl. pictor Dimitrie Hornung se obligă a executa lucrările de pictură a bisericii Sfintei Episcopii a Hușilor, în cantitate de circa 450 mp. cu prețul de 5555 lei pe metru pătrat, ceea ce revine în total la circa 2500000 lei (două milioane cinci sute mii).

Art. II – Contractantul se obligă a executa lucrările după proiectul întocmit de Comisia Monumentelor Istorice și în conformitate cu prevederile caietului de sarcini ce a servit la licitația din 28 mai 1942, ce face parte integrantă din prezentul contract.

Lucrările se vor executa sub supravegherea unei comisii compuse din d-nii D. Verona, I. D. Ștefănescu și Gh. Oprescu din partea Comisiei Monumentelor Istorice.

Contractantul se obligă a executa 225 de metri pătrați de pictură până la data de 31 martie 1944, iar restul de circa 225 metri pătrați până la data de 15 iunie 1944, când urmează a fi gata întreaga lucrare.

Orice prelungire de termen, ce Ministerul Lucrărilor Publice și al Comunicațiilor o va oferi contractantului peste termenul prevăzut în contract, atrage de drept amenda de 5000 lei, pe zi.

Amenda curge de drept, prin expirarea termenului contractului și până la predarea efectivă a lucrărilor, aceasta fără somațiune, punere în întârziere sau chemare în judecată.

Art. III – Pentru asigurarea angajamentului luat prin contractul de față, contractantul a depus o garanție de lei 125.000 (una sută douăzeci și cinci) sub recipisa Casei de Depuneri purtând numărul din ianuarie 1944.

Garanția rămâne afectată asupra lucrărilor până la completa terminare și aprobarea recepției definitive de către Ministerul Lucrărilor Publice și al Comunicațiilor.

Art. IV – Contractantul este îndatorat a se supune Deciziei Consiliului de Miniștri prevăzută de jurnalul cu Nr. 583 din 25 mai 1931, fiind obligat ca să întrebuițeze în executarea contractului din numărul total al lucrătorilor 35% din lucrători șomeri ce vor fi recomandați de Ministerul Muncii, Sănătății și Corespondențelor Sociale, fie direct prin organele sale exterioare. În acest scop va fi îndatorat a anunța organele de control ale Ministerului Muncii. Nerespectarea acestor îndatoriri atrage pentru contractant aplicarea sancțiunilor specificate în contract.

Art. V – Contractantul este obligat să aleagă materiale de cea mai bună calitate, conform condițiilor specificate în caietul de sarcini și să execute lucrarea în cele mai bune condiții în conformitate cu caietele de sarcini, condițiunile generale pentru întreprinderea de lucrări publice și celelalte piese anexe ale proiectului, care fac parte integrantă din acest contract, în măsura în care nu sunt modificate de clauzele contractului

Art. VI – După semnarea contractului și în termenul de 15 zile contractantul este obligat să înainteze Ministerului Lucrărilor Publice și al Comunicațiilor o

repartiție lunară a lucrărilor, care se va stabili de comun acord cu organele autorizate ale Ministerului Lucrărilor Publice și al Comunicațiilor.

Art. VII – Plata se va face prin situații lunare încheiate și însemnate de membrii comisiei pentru supravegherea lucrărilor, pusă din dl. D. Verona, I. D. Ștefănescu și Gh. Oprescu și aprobată de Ministerul Lucrărilor Publice și al Comunicațiilor.

La încheierea contractului se va da un avans de 20% din valoarea lucrărilor de pictură, iar din situațiile lunare se va schimba treptat și proporțional avansul acordat.

Art. VIII – Sumele ce se va cuveni contractului din executarea contractului precum și cele prevăzute în situațiile parțiale, vor fi cesionate de acesta, cu rezerva celor prevăzute de art. 112, legea contabilității publice. Garanțiile definitive precum și cele de întreținere nu se pot cesiona.

Art. IX – Orice îngăduință acordată contractantului în executarea acestui contract, nu constituie în favoarea lui un drept contra Ministerului Lucrărilor Publice și al Comunicațiilor și poate fi socotită ca o renunțare sau decădere din drepturile stabilite prin contract în favoarea Ministerului Lucrărilor Publice și al Comunicațiilor. Renunțările la dispozițiile acestui contract nu se pot da decât în formă scrisă și să emane numai de organele autorizate de Ministerul Lucrărilor Publice și al Comunicațiilor.

Art. X – Contractantul suportă toate taxele și cheltuielile cesionate cu confecționarea acestui contract, deasemenea toate taxele și impozitele cerute după legea contribuțiilor directe cum și acelea cerute după legile asigurărilor muncitorești, pentru asigurarea lucrătorilor întrebuițați, răspunde deasemenea pentru toate pagubele ocazionate lucrărilor și persoanelor din modul de executare sau cu ocazia executării lucrărilor contractante, Ministerul Lucrărilor Publice și al Comunicațiilor neavând a suporta nici o pretențiune de nici o natură față de nimeni.

Art. XI. – Nerespectarea sau neîndeplinirea oricăroră din obligațiunile acestui contract, caiete de sarcini, condițiuni generale pentru întreprinderi de lucrări publice și a tuturor anexelor atașate proiectului și care fac parte integrantă din acest contract dă dreptul Ministerului Lucrărilor Publice și al Comunicațiilor:

a). să ceară executarea mai departe a contractului în care contractantul este obligat a se executa suporta amenzile specificate la art. II din acest contract, (...) sunt ireductibile.

b). să ordone punerea în regie în contul contractantului a lucrărilor neexecutate. În acest caz, executarea lucrărilor se va face direct de Ministerul Lucrărilor Publice și al Comunicațiilor, fie dându-le prin bună învoială, fie scotându-le în licitație publică în contul contractantului.

În acest scop delegatul Ministerul Lucrărilor Publice și al Comunicațiilor împreună cu Comisia pentru supravegherea lucrărilor compusă din D-nii D. Verona, I. D. Ștefănescu și Gh. Opreanu vor încheia un proces verbal constatator de situația lucrărilor la care va fi invitat contractantul să ia parte și în caz de refuz sau lipsă, acest proces verbal va face dovada completă numai cu semnăturile sus-numiților, fără ca contractantul să poate contracta sub nici o formă.

Excendentul costului rezultat din punerea în regie are puterea unei creanțe certe lichide și exigibile în contra contractantului și se va reține de drept din garanția

contractului precum și din orice sume convenite contractantului și la neajungere se va putea urmări în orice avere a contractantului potrivit legii de urmărire a veniturilor publice, contractantul recunoscând decontul final și oricăror alte conturi încheiate de organele autorizate ale Ministerul Lucrărilor Publice și al Comunicațiilor, puterea și forța unei hotărâri judecătorești definitive executorie. În caz de economie, aceasta rămâne în profitul Ministerul Lucrărilor Publice și al Comunicațiilor.

Orice pretențiuni de orice natură formulate de organele autorizate ale Ministerul Lucrărilor Publice și al Comunicațiilor în contul contractantului precum și pretențiile lucrătorilor și furnizorilor, se vor scădea de drept fără somație sau judecată de orice sume convenite contractantului după procedura și în condițiile stabilite de aliniatul precedent.

c). să ordone rezilierea contractului cu daune interece (!) potrivit art. 39 din condițiile generale pentru întreprinderi de lucrări publice.

Art. XII. Oricare din sancțiunile ce se vor aplica de către Ministerul Lucrărilor Publice și al Comunicațiilor se vor lua direct fără somație, punere în întârziere sau chemare în judecată și operează de drept din momentul pronunțării lor, fără ca contractantul să poată formula vreo obiecție în ceea ce privește legalitatea și oportunitatea măsurii luate precum și a împrejurărilor de fapt stabilite și care au dictat luarea acestor sancțiuni.

Art. XIII. Orice comunicare ce se va face contractantului este în ordine și legal făcută, fie la domiciliul indicat în acest contract, fie la punctul lucrării și este valabilă făcută în formele prevăzută de art. 35 din condițiile generale pentru întreprinderea de lucrări publice.

Art. XIV. Pentru orice diferend rezultat din executarea acestui contract se alege competența instanțelor judecătorești din Ilfov.

Făcută în dublu exemplar, fiecare parte contractantă luând câte un asemenea exemplar.

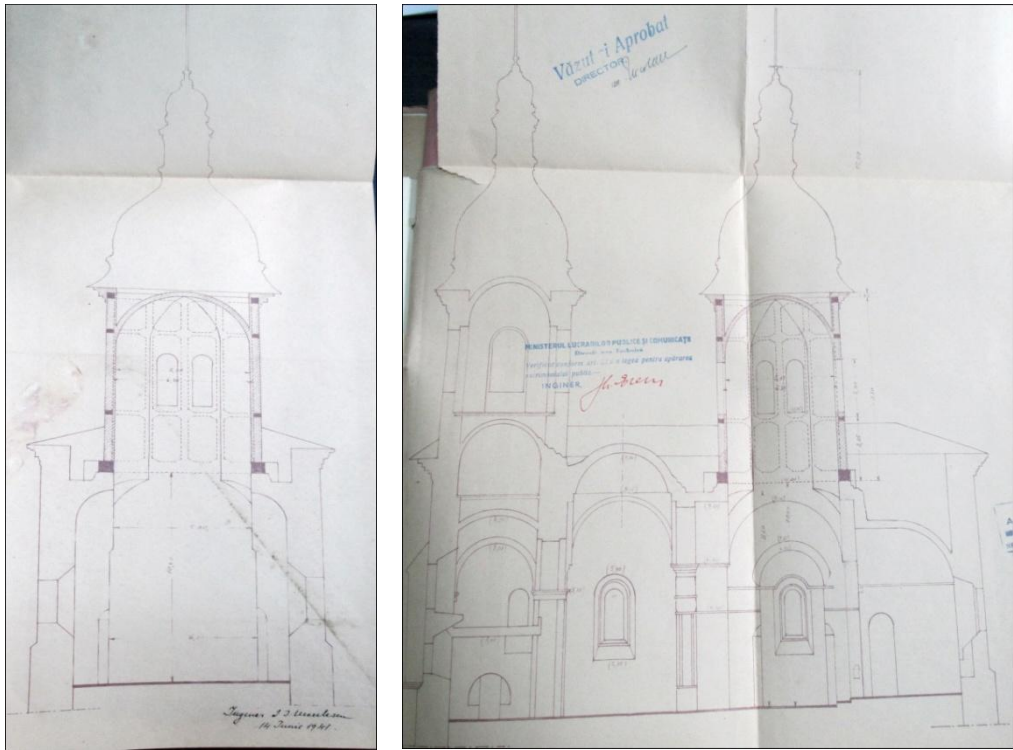
p. Ministerul Lucrărilor Publice și al Comunicațiilor

<ss> Grigoriu

Contractant

<ss> D. Hornung

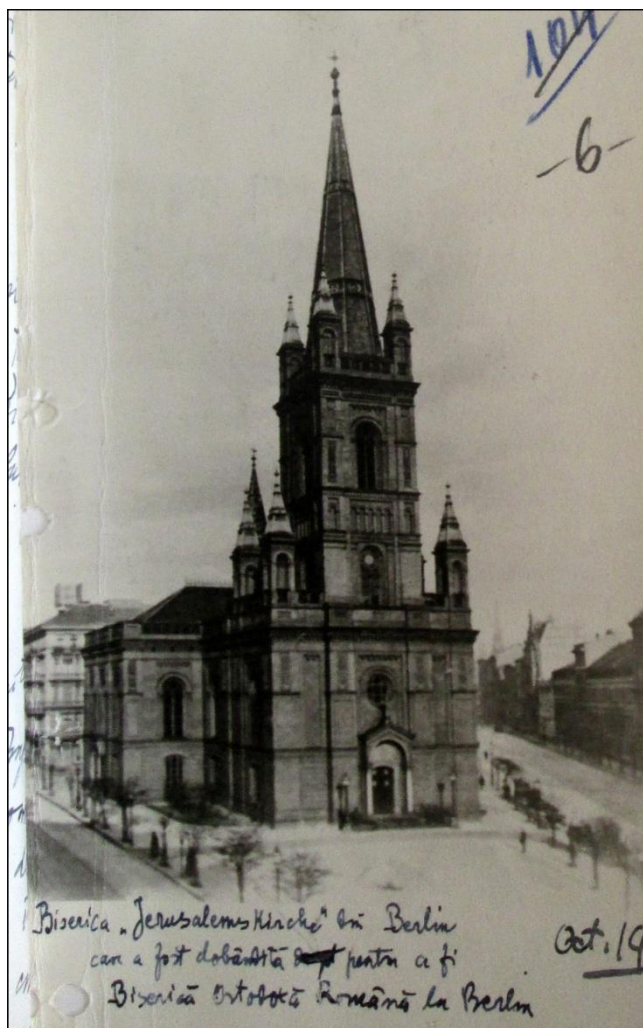
INMI, FCMI, dosar 1967 / 1936-1944, f. 78-79.

Planuri ale Bisericii Catedrale din Huși

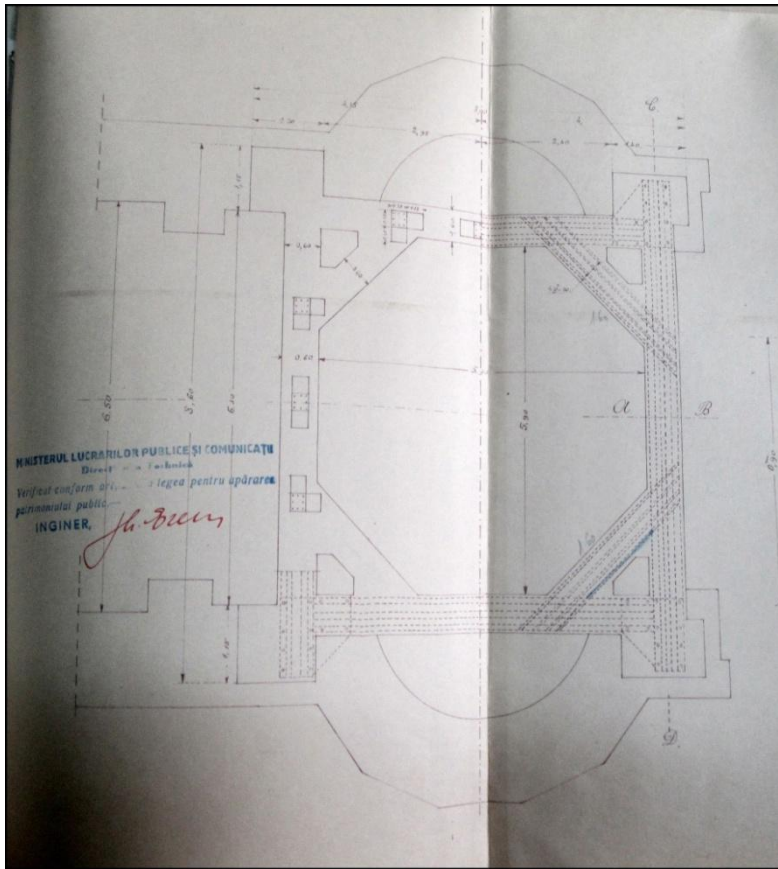
Episcopul Grigorie Leu - pictură din Biserica Domnească din Bârlad

Biserica Parohiei Ortodoxe Romane din Berlin (1942)

Capela ortodoxa din Berlin (1940)

Planuri ale Bisericii Catedrale din Huși

